

www.e-rara.ch

[Regimen sanitatis]

Maino

[Basel], [nicht vor 8. November 1493]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-124477>

Pars Secunda: De regulis regimis sanitatis ex rebus naturalibus sumptis

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

aut posterius apparebit. Aresto. v. pby. imo non est eadem sanitas mane et vespere: sunt enim corpora nostra in continua alteratione: et sic continue aliter se habent quam prius: et sic sanitas non in indivisibili persistit. Hoc idem patet ex diversitate sexuum. Alia est enim sanitas masculi et femelle. Hoc etiam patet ex diversitate regionum. Nam homines diversarum regionum sunt diversarum complexionum et per consequens sanitatum. Hoc etiam patet ex diversitate complexionum naturalium. Nam homines diversarum complexionum sunt diversarum sanitatum. Unde sanitas colerici alia est a sanitate fleumatici et sanitas temperati alia a sanitate lapsi. Unde sanitatis latitudo est valde magna: est tamen dare unam sanitatem aliis perfectior. Et est sanitas corporis temperati in specie humana quam etiam sanitas in indivisibili non persistit propter aliquam superius tacta.

Secunda pars de regulis sumptis a complexionem naturalis.

Noniam diversorum hominum

Q sunt diverse complexionem totales: imo non est possibile duos homines simul esse eiusdem complexionem totalis secundum gradum consequens est quod diversi homines indigent diverso regimine sanitatis. Gal. iiij. regni. Cum enim regimen sanitatis sit per similia si complexionem diversorum hominum sunt differentes oportet quod per diversa consequatur. Et omnino idem veniunt si dicatur quod regimen sanitatis non est per similia ut multi dicunt de corporibus multum lapsi. Nam sicut lapsi qui debent regimur non per similia ut multi dicunt sed per diversa sunt diversi sic etiam eorum regimen erit diversum. Quod enim diversa ut diversa per idem consequatur non est bene rationabile. Quot igitur sunt diversitates in complexionem naturali totali hominis: tot sunt diversitates regimen sanitatis. Sunt enim novem diversitates in complexionem naturali totali ipsius. Quarum prima est nobilissima et est complexionem temperata ad iustitiam: et ab hac complexionem temperata labi contingit octo modis: quatuor simplicibus et quatuor compositis. Simplicibus quidem in calido frigido humido et sicco. Compositis quidem in calido et sicco: calido et humido: frigido et sicco: frigido et humido. Unde dato quod lapsus qui est respectu temperamenti potest fieri de necessitate in duabus qualitatibus secundum suam sapientiam: tamen lapsus a temperamento iustitiam potest esse in una qualitate. Vocatur autem temperamentum potest fieri in quatuor elementa quatuor sunt simpliciter adaequata sic quod unum alterum non excedit nec econverso: tale autem temperamentum est impossibile secundum naturam. Unde ex hoc tollitur actio et passio elementorum ad invicem et per consequens mixtio et mixtura. Et per consequens complexionem quod est proprietatem mixtura. Et respectu huius temperamenti omnia quaecumque sunt illa sunt lapsa in una qualitate activa et in una alia passiva. Unde omnis res attributa complexionem huius in se dominum unum qualitatibus activae quod est in ea loco forme et alterius passivae quod est in ea loco materie. Unde homo qui huius naturalis complexionem magis est calidus labitur a temperamento potest fieri in duabus qualitatibus: puta in calido et humido: unum complexionem nata omnia labuntur ab hoc temperamento in duabus qualitatibus. **Tempamentum autem ad iu**

sticiā est tēpamētū debītū alicui s̄m indigētiam sp̄i vel indiuidui vel
partis indiuidui. Verbi gr̄a: natura hūana s̄m sp̄em h̄z vnā complex
ionē sine q̄ forma hūana nō pōt esse. Similit̄ homies sclauī vel indi
h̄nt vnā complexionē ppriā sine q̄ stare nō pōt. Similit̄ qlibet hō p̄ti
cular̄ h̄z vnā ppriā complexionē sine q̄ eē nō pōt. Et similit̄ intelligat̄
in complexiōe p̄tū istī hōis cū illo tēpamēto pōder̄ que ex neces
sitate ē in duabz qlitatibz vt ad p̄ns supponim̄. Ab h̄ enī tēpamen
to iusticiali pōt eē lapsus in simplici qlitate z similit̄ in duabz qlitati
bus. Et s̄m q̄ alit̄ z alit̄ lapsi sunt indigebūt alio z alio regimie vel cō
seruatiōe vel reductiuo. **U**n corp̄ in sp̄e hūana tēpatū indiget re
gimie pure p̄seruatiuo z indiget pure p̄similibz q̄tū ex pte complexio
nis natural̄. Qd̄ aut̄ sit illud corp̄ tēpatū z q̄ sunt illa pure p̄simi
lia corpi hūano tēpato intelligit̄ ex libris antiq̄rū medicorū. Et h̄ ad
p̄ns ē supponēdū. Nolum̄ enī oīa in oībz p̄culcare z sp̄alit̄ q̄ h̄ nego
ciū est nō vt sciam̄ s̄z vt sani i sua sanitate p̄seruent̄ z ab egritudine p̄
seruent̄. Sufficit ḡ scire q̄ corp̄ tēpatū in sp̄e hūana d̄z vti his q̄
sunt pure similia vtualit̄ corpi tali eo mō q̄ possibile ē: q̄z scim̄ q̄ ni
hil adeo ē simile corpi tēpato q̄n ip̄m aliq̄liter alteret z transmuet.
Modus aut̄ sp̄alis regimie hui⁹ corpi inferi⁹ apparebit vbi nos po
nem⁹ reglas regimie sanitat̄ sumptas a rebz naturalibz z sumptas a
diūsitate mēbroz. Ex dic̄t̄ aut̄ sat̄ patet q̄ corpa q̄ labunt̄ notabilē
notabili lapsu naturali ab h̄ tēpamēto nō indigēt eodē regimie z ex
eisde. Nā si loq̄mur de regimie p̄seruatiuo z sint calidiora tēpamē
to natura i sp̄e hūana indigēt calidioribz z frigidiora frigidioribz. Ca
lidiora enī calidioribz indigēt adiutorijs zc. Gal. iij. regni. **U**n vi
de rōnabile q̄ corpa colerica p̄seruent̄ in sua caliditate p̄ colerica vir
tualit̄: q̄ sunt calidiora vtualit̄ his q̄bz p̄seruat̄ complexio corpi tem
perati. Nec imaginari debem⁹ q̄ illa q̄ dicim⁹ corp̄ colericū p̄serua
re in sua colericitate sint calida simplicit̄: nec colerica respectu corpi
tēpati. Si enī que sūt colerica respectu corpi tēpati administrarēt
colerico nō p̄seruarēt ip̄m in sua colericitate: s̄z distraherēt a sua com
plexiōe naturali: z facerēt ip̄m labi i egritudine. Verbi gr̄a: si coleric⁹
vtat̄ vinis fortibz alleis z pipe nō p̄seruaret̄. S̄z talia q̄bz corp̄ cole
ricū p̄seruat̄ sūt respectu corpi tēpati frigida s̄z respectu corpi col
lerici sūt calida p̄seruatiua. Postq̄z enī passa sūt a colerico calore p̄tēt̄
ad eūdē ḡdū vel p̄pe. **U**n dicim⁹ q̄ corpa colerica q̄ ponūt lapsa a tē
pamēto iusticiali i duobz ḡdibz nō p̄seruabūt p̄ calida i sc̄do tēpa
mento iusticiali: sed p̄seruabunt̄ p̄ aliq̄ que postq̄z passa fuerint a tali
calore nō augebūt nec diminuēt suā caliditatē z h̄mōi sūt frigida in
p̄ respectu tēpamēti ad iusticiā. Et sic p̄tz q̄ regimie p̄seruatiuū talium
nō est idē nec ex eisde cū regimie p̄seruatiuo corpi tēpati: z s̄l̄r itelligat̄
i alijs. Si aut̄ loq̄mur d̄ regimie p̄seruatiuo vel reductiuo. taliū corpo

rū pdictoz adhuc magis ad ppositū hz qm corp^o tpatū nō indiget re-
ductiuo nec p̄fuatiuo: s; corpa mltū lapsa puta colerica vel ficumati/
ca idigēt. Si eī p̄fuare vellem^o talia corpa i suis lapsib; p̄les caderēt
i egritudine: qz ex p̄ria nata apra nata sē labi i egritudine q̄ p̄p̄ dicūt
simpliciter egra z a gñatione: meli^o ē ḡ q̄ reducāt. Et qz corpa colerica la-
psa i scdo ḡdu caliditat^o p̄fuabūt p̄ frigida i p̄ reducēt p̄ frigida magis
puta p̄ frigida i scdo. **¶** Tal aut reductio n̄ erit extra terminos p̄plexio-
nis colerici: s; erit infra terminos latitudis eiusdē. Et sic dictū ē de co-
leric^o idē intelligat in alijs lapsib; tā simplicib; q̄ p̄posit^o. Quid etiaz
sit ḡd^o z ḡduū distinctio quō accipiat apud medicū ad p̄his supponat^o z
de hoc faciam vnum tractatū.

Capitulū. II. De regulis sumptis a sexu.

Icut diūse p̄plexiōes naturales indigēt diūso regimie sic etiā
sex^o diūsus diūfaz arguit p̄plexionē. **M**asculi enī sūt calidior-
res z sicciores z in q̄titate maiores z lōgiores z fortiores z cō-
munit^o prudētiores femell^o in spē hūana q̄cqd sit i alijs spēb; in q̄b; p̄t
p̄tingē femellas eē maiores z calidiores vt; i aialib; viuētib; d̄ rapina
et in q̄busdā entonior z pisciū de q̄b; ad p̄his nō est p̄mo. **S**uppona/
mus ḡ ex his q̄ apparēt ex dict^o sapiētū masculos calidiores z sicciores
eē in spē hūana femell^o z femellas frigidiores z hūidiores z corpe mīo-
res mascul^o. **V**ir ḡ tempator ē calidior z siccior muliere t̄pata: z p̄ p̄se-
quēs indiget alio regimie p̄seruāte. Et puto saluo meliori iudicio q̄
mulier t̄patissima i ḡne mulier^o n̄ indigeat regimie reductiuo s; p̄fu-
atiuo sicut mascul^o t̄patissim^o. **M**ascul^o eī t̄patissim^o t̄pator ē in spē
hūana q̄ mulier t̄patissima. **A**mbo tñ sūt infra t̄pamētū z corpis sani
simpliciter z h̄nt illud t̄pamētū qd se extēdit ad masculū z ad femellas.
¶ **¶** aut masculi ceter^o parib; sūt femell^o calidiores supponam^o ad p̄h-
sēns ex dict^o sapiētū: z ex signis māifest^o sic patz: q̄ habito p̄tz q̄ ad di-
uersitatē p̄plexionū diū^o sexū diūsi sex^o indigēt diūso regimie cō-
seruatiuo vel p̄fuatiuo. **H**oc idē p̄tz ex diūsitāte cōpositiōis z opati-
onis. **N**ā alia ē p̄positio i sexu femineo z masculino vt mltā mēbra sē
i femell^o que nō sūt i mascul^o z eōz alie disposita. **U**n̄ in mulierib; ē ma-
trix: z collū m̄ric^o q̄ nō sūt i vir^o: z i vir^o ē v̄ga viril^o que nō est i mulie-
rib; . **S**imilit^o māmille i mulierib; sē p̄p̄ lact^o gñationē: s; i vir^o n̄ sē ad
hūc finē s; p̄p̄ decorē z caliditat^o cordis p̄fuationē. **U**n̄ māmille mu-
lierū sē maiores māmill^o viroz. **A**mpli^o i mulierib; ē imp̄gnatio z mē-
struoz euacuatio q̄ nō est i vir^o. **A**mpli^o i mulierib; ē infantiu; lactatio
siue nutritio. **E**t sic i regimie sex^o feiei egem^o regul^o sp̄alib; diūf q̄b; nō
egem^o i regimie masculoz. **N**ā indigem^o regimie p̄fuāte m̄ricē z coly-
lū eiusdē m̄ric^o z p̄fuāte a fluxu z retētiōe mēstruoz iordiat^o. **A**mpli^o
indigem^o regimie p̄seruante z p̄seruante māmillas ad moderatam z
bonā lactis gñationē. **I**ndigem^o etiā regimie p̄gnant^o z parturientis

et lactant; q̄rū nullo mō indigem⁹ in regimie viroz. Et de his oibus
pp̄ artis p̄fectionē bonū est facē capitulū singulare: et de illo forsan in
feri⁹ apparebit. ¶ Et erit capitulū de regul' appropriat' sexui femineo
vt differt a masculino. Et sic patet diūsitatē regimie sanitat' ex diūsi
tate sexus. Et sicut oportet p̄siderare diūsitatē sexuū in regimie sani
tatis: sic etiā et diūsitatē regionū. Nā hoies diūsarū regionū: sunt di
nersarū p̄plexionū naturalū et formarū diūsarū et figurarū et colorū si
cut i regiōib' extremis ē vidē puta d̄ sclauis et indis. Isti distāt i p̄ple
xione. Et abusio esset dicē q̄ ex eisdē et eodē mō p̄seruarent' in sanitat'
tib' suis. ¶ Et puto saluo meliori iudicio q̄ lapsus diūsi fm diūsitatē
regionū nō indigēt regimie reductiuo s; p̄seruatiuo. Nā fm illos la
psus q̄ sunt ex parte regiōis corpa nō dicunt' egra ne egrotatiua sim
pliciter nec vt multū nec vt nūc. Un̄ indiuidua diūsarū regionū soluz
indigēt reductiuo regimie fm lapsus appropriatos singul' indiuiduis
vt labunt' a medio latitudis pp̄rie regiōis. Un̄ sclau⁹ tempatissim⁹ nō
indiget regimie reductiuo ad p̄plexionē climat' tempati. Un̄ sclauus
tempatissim⁹ meli⁹ viuit et sani⁹ in suo pp̄rio climate q̄ in climate tēp
perato: s; sclauū q̄ sunt multū lapsi a tempamēto pp̄riū climat' indigēt
regimie reductiuo ad pp̄riū tempamentū eiusdē sic tñ q̄ illa reductio
sit infra terminos latitudis p̄plexiōis pp̄rie et nature indiuidui q̄ redu
cit'. Un̄ puto q̄ i q̄libz climate s; corpa sana simpliciter et egra simpliciter
et semp et mltū. Corp⁹ tñ sanū vni⁹ regiōis ē sani⁹ et p̄fecti⁹ alio alteri⁹
regiōis. ¶ Un̄ corp⁹ hūanū tempatissimū climat' tempati d̄z mediū
vni⁹ eq̄le ad iusticiā incompatiōe ad corpa tempata aliarū regio
nū et respectu hui⁹ alia corpa dicunt' lapsa s; ille lapsus nō erit faciens
talia corpora egra aliquo modo.

Capitulū. iii. de regulis sumptis ab etate.

Conseq̄ns ē dicē regulas ḡnales sanitat' sumptas ex diūsitatē
etatu. Supponam⁹ hāc diūsitatē etatū esse i hoie tempato li
bero ab occupatiōib' q̄ sit potēs obedire siue subijci regimi sa
nitat'. Quid aut sit de corpib' lapsis et occupat' ex dic' poterit appa
rere. ¶ Et qz p̄ma etas ē infantū p̄ dicem⁹ reglas regimie sanitatis
ipi⁹ infant' q̄ in fine eq̄litate existit. Dicam⁹ q̄ talis infans p̄ p̄turi
tionē ipi⁹ statim ponēdus ē in aq̄ tempate caliditate ne corp⁹ suū alte
ret' ab aer' frigiditate vel excessiua caliditate. Ut etiā sordes si q̄ a ma
tre fuerit derelictē p̄ aquā calidā delean'. S; an̄ etiā vmbilic⁹ ē ligā
dus nō nimis long⁹ ne sit maior q̄ deceat: nec nimis breuis ne sit mi
nor q̄ deceat: nec d̄z etiā ligatura eē nimis fort' nec nimis debil' ne p̄
cadat et citi⁹ q̄ oportet nec tardi⁹. Ligatura d̄z eē d̄ filo lane nō nimis
duro. Post abscisionē vmbilici aspgat' sanguis dracōis vel aliqd simi
le vtputa ciminū: sarcocolla: vene citrine. Quātitas inscisiōis ē q̄ cru
oz digitorū et ligatiōis vni⁹ digiti. Post casuz vmbilici mulieres galli

canē saliuā solū ponē p̄sueuerūt. Alij autē docēt apponē cinē coclearū
vel plūbi adusti vel calcanei vitulini. Cōsueuerūt mulieres gallicane
infantē natū nouissime añ oīa ponē sup̄ nudas paleas: z eū dē fricare
paleis tempata fricatiōe. Et ego laudarē paleas nō eē frigidās nec ca-
lidas excessiue: s; calidas tempate. S; mos aliarū est infantē recipe
in gremio ī p̄ano lineo vel laneo tempate caliditatē. Et ut sit ad vnum
dicē recipiēdus ē infans ī loco similiori loco m̄ric; q̄z possibilis ē: quia
mutatio subita nocet nocumēto magno. Et iō nullo mō balneādi sūt
post p̄turitiōnē in aq̄ frigida: sicut q̄dā barbari p̄sueuerūt s; in aq̄ pu-
ra tempate caliditatē simili caliditati m̄ric; in q̄ p̄cipiētia nos vides
mus eosq̄ plurimū delectari. **D**icūt antiq̄rū quidaz q̄ eoz corp̄a
p̄ p̄tū debēt synapizari sale minutissime triturato z deide fasciari re-
centē. Hec enī synapizatio vtilis ē ad mēbra eoz roboranda a frigore
calore z similib; . Ex h̄ enī eoz cutis efficiē densior z impassibilior: hu-
miditates z impuritates cut; sup̄flue p̄sumunt in q̄b; p̄stat infantes
abūdare. S; qz sal h; ex sui natura mēbra infant; mordicare loco: sal
ad p̄dictas intentiōes vtunt aliq̄ sapientū oleo fruct; gladiū ex q̄ mē-
bra roborāt z hūiditates aliq̄lit; desiccant. Rōnabile ē istud ī infantib;
bus valde calidis z multū raris puta coleric; z sanguineis q̄rū mem-
bra sunt valde rara. S; ī infantib; q̄ sūt ī fine eq̄litas; secus ē. In his
enī sal mag; vtile. Et si eēnt flumatici infantes eoz sal dz eē calidius z
nō sicci;. Ampli; eoz vesice sūt: comp̄mēde vt facili; vrinā emittant.
Eoz etiā nares purgent cū digito mīmo cui; vnguis nullam habeat
eminētia z ani orificiū mīmo digito iuncto oleo ē aperiēdū. **M**u-
lieres gallicane h̄nt regulā specialē in regimie infantū quā volumus
p̄mittē. Dicūt enī infantes nouit; natos debēt synapizari farina z spe-
cialit; p̄tes eoz inferiores musculosas: deinde fricari cute porcina tem-
perate aspitat;. Dicūt enī sup̄fluitates malas ab eoz corp̄ib; resolui.
Est etiā infans balneād; singul; dieb; bis non q̄dē pleno stomacho la-
cte nec statim p̄ lactationē sed añ. Sicut enī exercitiū dz anticipare
cibū in potētib; exercitari: sic balneū dz anticipare lactatiōnē in noui-
ter nat; q̄ nō p̄nt exercitari. Vñ si stomach; sit plen; lacte eoz diges-
stio corripit; p̄ balneū z opilatiōes in laterib; ḡnant;: similit; eorum
dyasfragma cōprimi; z ī eisdē tussis ḡnat; z inēdū vomit; q̄ oīa in noui-
ter nat; nociua sūt simplr z euitāda. Non dz autē balneari in aq̄ sapi-
ente naturā siue virtutē farmacoz cuiusmodi sūt aq̄ sulphuree z alūni-
ose: s; dz esse aq̄ pura fontina cui; mot; sit vsus orientē p̄ terrā areno-
sam nō lapideā nec lutosam: etiā a mōtib; discooptā: aeri z soli exposi-
tam nullius saporis: substātie subtilis: cui; residētia nulla vel pauca
pondere leuis: que cito calefit z cito infrigidat;. Morēt; in balneo q̄
usq; carnes eoz rubē incipiāt. Et post balneū decent; sunt fasciādi si;
cut nouerūt matrone circa hoc insistent;. Fasciatio autē non debet esse

nimis stricta ne eorum augmentum impediatur nec nimis mollis ne eorum membra indebite figurentur. Nec debent esse panni ex quibus fasciantur frigidi. Et si forsan in eorum membris aliquod peccatum appareat ex parte figure vel situs vel quantitatatis: post balneum fasciando temptari debet eorum correctio sicut nutrices infantibus suis facere consueverunt. Et similiter in his quorum una tibia est breuior alia, scilicet magis extendendo eam quam aliam. Post hoc autem infans lactandus est quousque dormiat. Quod si forsan dormire non velit consolandus est cum dulcibus cantilenis. Et si omnia ista non inuenint portandus est totus fasciatus hinc inde. Et super omnia studeat nutrix quod ei vestes non sint sordide. Sed quia matronas in his expertas videmus magis proficere in hac materia me amplius tenere non intendo. Totiens enim sunt fasciandi in die quotiens eorum vestes sordide reperiuntur. Semper autem post balneum lactandi sunt: et similiter post eorum vestium sordidarum modificationem. Si quidem eos lac sugere delectabiliter videmus quod eorundem infantum lactandi consuetudine facile est videre tunc scilicet plus vel minus recipiant unica lactatione delectatione lactis scilicet hoc sepius vel minus sunt lactandi. Maior pars temporis nouiter natorum occupanda est in lactatione: balneatione: dormitione: et vestium sordidarum mutatione. Nec omnino nouiter nati indigent alio cibo nisi lacte: et hoc eis sit loco cibi et potus. Lac autem infantibus proueniens est lac matris proprie. Nam natura sagax sagacitate cuius non est finis ex una portione sanguinis menstrui fetum generat et nutrit in utero matris: et ex alia portione lac in mammillis generat quod quidem lac cum sit generatum ex sanguine maxime simili sanguini qui fuit materia generationis et nutritionis infantis: est eidem optimum nutrimentum quod est verum: supposito quod mater sit sana et debiti regiminis scilicet quod requirit actus nutritionis nutritis. Et hoc est quia ex eisdem sumus et nutrimur. Quod si forsan mater proprium genitum nutrire non possit vel non velit: tunc elegenda est nutrix sana bonae conditionis et boni moris: etatis perfecte: cuius color ad nigrum declinet: et vena sint late: et collum grossum et pectus amplius et mamille non carnosae magne: non lae: venarum multarum: cuius lac non sit nimis subtile et serosum nec nimis grossum et caseatum: coloris albi: boni odoris et boni saporis. Cuius etiam lac non sit nimis partui propinquum nec nimis remotum: cuius partus fuit naturalis etiam masculus et sit unius mensis cum dimidio vel duorum. Et si possit inueniri nutrix similis complexionis et regiminis matris infantis cui prius fuerit naturalis etiam masculus non esset malum: imo puto quod talis esset pro omnibus eligenda supposita lactis proueniencia in quantitate et in conditionibus ante dictis. Quod si mater proprium filium nutrire velit non eligat aliam sanitate et bono regimine habitam cum lactis sufficiencia. Quod autem sit bonum regimen

men nutricis ex quo lac eiusdem p̄seruet corrigat̄ z auget̄ infans appa-
 rebit post ubi regule regim̄is sanitatis appropriate sexui femineo vt
 differt a masculino ponent̄. **E**t non laudarē q̄ in primis diebus par-
 tus mater lactaret p̄p̄riū filiū suū. **T**um quia mater multū alterata ē
 a partu. **T**um quia lac diu remansit in māmullis ex quo forte potest
 esse corruptū: sicut etiam ex p̄p̄rio colore z substantia est videre. **U**nde
 mulieres gallicane faciunt sugi lac ab earū māmullis per aliquā mu-
 lierem vilem ad hoc deputatā. **N**on est cunabulū eius mouendū ad
 soni prouocationē motu violento ne eius lac in stomacho p̄cutiatur
 et digestio corumpat̄: sed motu suauī z si sine motu cū māmilla som-
 nus possit prouocari melius est. **M**oderatus fletus ante lactationē
 p̄uenit: z specialit̄ ad partium spiritaliū dilatationē z ad humidita-
 tum capitis aliquale euacuationē z ad coloris temperati reuocatio-
 nem z p̄fortationē. **L**actent̄ bis vel ter in die naturali vel ad plus q̄-
 rer. **Q**uod si forsan in eorum stomachis corumpat̄ lac ex multa z imode-
 rata suctione: ex qua p̄tingit inflatio z extensio z ventositatū multi-
 tudo z vr̄ine albedo lōgo tempore famelici sunt permittēdi: z studiū
 impendat̄ vt somnū dormiant logum. **S**ecurius est vt paruz sugat̄
 lactis z sepe. **A**ssimilant̄ enim corporibz p̄ualescentiū qui sic sunt ci-
 bandi vt inferius apparebit. **B**onū est etiam ante lactationē q̄ paruz
 mellis despumati cum aliq̄ntulo vini lymphati albi eisdem p̄pinetur
 p̄pter stomachi ablutionē z lauacionē. **E**t specialit̄ in p̄ncipio aliquid
 lactis in infantium oribus mulgeatur vt minus eorum mery in actio-
 ne laboret z ex conamine suctionis eorum gule cum mery z reliquis
 instrumentis lesionem incurrant. **H**oc igitur sit regimen infantium
 quousqz dentes emittant anteriores. **P**ostqz dentes apparuerint an-
 teriores alius cibus a lacte nutricis infantibz interdum est tribuend⁹
 sicut cibi lacti similes in substantia z virtute lacte tamen parū grossi-
 ores: z sunt cibi qui pauca vel nulla indigent masticatiōe cuiusmodi
 sunt cibaria laudabilia a matribz vel nutricibus eorum primitus di-
 ligenter masticata vt panis in aqua mellis dissolutus vel in aqua car-
 nium laudabiliū: vel cibus factus ex farina tritici z lacte animalis si-
 cut mulieres gallicane facere p̄sueuerūt. **A**ut panis dissolutus in vi-
 no bene aquatico interdū potest eis bene tribui. **A**qua bona z pura cu-
 ius p̄ditiones superius dicte sunt: potest etiam permisceri cum aliq̄n-
 tulo vini. **N**ec laudo q̄ predicti cibi tradant̄ infantibz simul cum lac-
 te. **I**n hora enim in qua aliquis predictoz ciborum exhibetur infan-
 tibus abstineat a lacte quousqz predictoz ciborum digestio fuerit per-
 fecta. **H**oc facto possunt indui z portari z balneari min⁹ q̄ ante. **C**ū
 autem inceperint per seipsos ambulare: nutrix debet eē sollicita ne in-
 fans diuersis z inordinatis moueatur motibus ne forte eius membra
 torqueant̄: nec ē cogēd⁹ sedē vel ābulare añqz p̄ naturā d̄sideriū vēiat.

Locus in quo sedet nō dicitur esse durus: nec asperitate hñs: nec coram ipso debet esse aliq̄ ex eis q̄ pungūt z incidūt. Custodiēd⁹ est ne ab alto loco labat. Cū autē dentes canini incepint apparere: ab oī re q̄ ad masti- candū dura ē debz abstinē: ne forte materia p̄dictoz dētū p̄ duroz masticationē totalit̄ resoluat. Et tūc plurimū bonū erit fricare gingi- uas ex arūgia galline vel ex butyro recēti z cerebro leporis: ex h̄ enī fa- ciloz eoz fit trāsīt⁹ z origo. Et qz in tpe originis dentiū p̄dictoz con- suuerūt infantū colla rubē q̄ plurimū laudo q̄ h̄ tpe vngat caput et collū cū oleo rosato z quassato: cū aqua calida. ¶ Cū autē possibile est eoz p̄dict⁹ dentibz mordē desiderāt p̄riū digitū masticare quaprop̄ hoc tēpe frustū parū radic⁹ yreos in eoz manibz est ponēdū que n̄ sit sicca: s̄z in siccū z viride mediocris. Nā ex eoz masticatiōe p̄hibēt eoz gingiue ab vlceribz z dolore. Laudo q̄ gingiue eaz frēq̄nt̄ cū mel- le despumato cū aliq̄tulo salis fricent̄: hoc enī p̄hibet a dolore z vlce- re. Qñ autē p̄dicti dentes canini p̄fecte creuerint radix liq̄ricie p̄tinue masticez. Et q̄to infantes mag⁹ appropinquāt ad tps in q̄ sunt a m̄re totalit̄ sequestrādi tanto oportet assuefieri cibarijs mag⁹ grossis. Tē- pus sequestratiōis est cū p̄nt alios cibos masticare p̄fecte: cū. s. oēs dē- tes emiserint. Et hoc tps ē duoz ānoz cōiter. Dicūt qdā q̄ masculus tardi⁹ sequestrādus est q̄ femella ceter⁹ paribz. ¶ Qd si infans p̄fidez inordinate post tps sequestratiōis māmilla questierit z ex illo inordi- nate fleuerit: epithimā de sūt māmille cū aliq̄bz q̄ infanti abominatiō- nem inducant in gustu cuiusmodi sunt succus absynthij z mentastri et myrrhe z similiū. ¶ Hoc ergo sit regimen infantis q̄ usqz a nutrice sit sequestrādus. ¶ Postea tota sollicitudo parentū debet esse in me- liorādo mores ipsius. Et in h̄ p̄sistit duplex utilitas vna vt crescat bo- nus z fiat ei in bono habit⁹ fixus q̄ generat̄ in aīa ex actibz frēq̄ntatis. Et hec utilitas ē in aīa cui⁹ artē non habet medicus sed moralis p̄hs. Alia est attinēs corpi. Nam ex malicia moz z passionū potest in cor- pore generari complexiōis malicia. Qñ sicut mali mores sequunt̄ ma- liciā complexiōis sic possibile est maliciā complexiōis ex moz mali- cia gñari. Unde timor in multo tēpe p̄ficit melācolicū. Et ergo nō sunt p̄mittendi nimis tristari nec irasci nec flere nec gaudere: s̄z medi- um in his elegibile est. Et si nobis appareat eoz natura vel p̄stellatio inclinari inordinate ad aliquā passionē auertendi sunt ad p̄trarium. Auertentes enī ad p̄trariū ad medtū veniem⁹ sicut dirigētes liḡ torz- tuosa facē p̄suuerūt. ¶ Et sic patz q̄ in custodia moz summa corpo- ris z anime custodia p̄sistit. ¶ Post somnū balneandus ē quousqz ei⁹ carnes rubere incipiant: deinde ludere p̄mittat̄ per vnam horam: de- inde cibandus est cibis laudabilibz: deinde p̄mittēdus est ludere pro- sili⁹: deinde balneādus ē. Post sequestrationē eoz aliq̄ sunt p̄tēti ex- ercicio: parū aut nihil curātes de balneis: s̄z qz eoz mēbra añ septimā

annū sunt multū debilia z ad motū inepta rōnabile ē q̄ in dū balniē tur ad mēbroz p̄fortationē z ad supfluoꝝ tertie digestiōis expulsio nem z vt mēbra ad augmētū p̄parent. **N**ō debēt esse balnea sapiē tia naturā aliquoꝝ farmacoꝝ cuiusmodi sūt sulphurea alūinosa z si milia: qz redderēt ex illis corpa eoz in augmētabilia. **E**t p̄ eandē cām exercitiū eoz nō d̄z esse forte mltū z magnū: qz mēbra eoz adeo sunt debilia q̄ exercitiū forte pati nō p̄nt. **I**n hoc tpe etas vinū est no ciuū z eo nō indigēt. **N**ociuū quidē qz est ignē addē igni. **H**abēt etiā neruos debiles z cerebz quoz vinū est maxie lesiuū: z p̄cipue qz eoz nerui sūt valde passibiles z penetrabiles a vino qd̄ ē optim⁹ penetra tor p̄pter subtilitatē ei⁹ debitā ex parte actiōis z substātie. **V**inū enī est subtile in substātia z actiōe. **N**ec indigēt vino p̄pter vrine mūdifi cationē: z colere rubee cū vrina mūdificationē. **N**ec p̄pter corpis hu mectationē: nec p̄pter melancolie repressiōē: nec p̄pter digestiue z ca loris inati p̄fortationē: vt p̄siderāti manifestū est. **V**inū albū lymphā tū valde pōt eis p̄pinari loco potus. **E**t q̄to sūt calidioris cōplexiōis min⁹ vtant̄ vino: z q̄to frigidior⁹ plus vtant̄ eo. **A**qua que ē pot⁹ eoz rū sit pura cui⁹ p̄ditōes supius tacte sūt. **H**oc sit regimē pueri q̄usqz mḡo tradat̄ qd̄ est tps̄ ānoꝝ sex. **I**n hoc tpe tradat̄ mḡo q̄ eum doce at in moribz z sic ḡdatim ē ordinādus nec solito balneādus: z ei⁹ la bor ante cōmestione augmētādus: qz eius mēbra sunt solito fortiora. **N**ō sunt tñ apta fortibz exercitijs ante decimū quartū annū: imo for san eis nō competit exercitiū forte z magnū ante finem adolescentie. **V**sqz ad duo septēnia annoꝝ non competit vinū nisi aq̄ticū sed mi nus q̄ ante. **S**ed interdū nō est malū cis in hoc tpe mīstrare parum boni vini: p̄pter p̄seruationē a generatiōe opilatiōnū. **H**oc sit regimē pueri vsqz ad decimū quartū annū. **U**nde parū deinceps differt regi men corp̄i debitū scilicet tempato libero vacare potēt̄i regimini sani tatis a regimine transeūtū .xiiij. annū p̄terqz q̄ p̄nt fortioribz exer citijs vti z cibis grossioribz z vinis min⁹ aq̄ticis z paucioribz balneis et indigēt breuioribz somnis. **N**ō indigēt exercitijs fortissimis nec ta lia exercitia sustinere p̄nt sine notabili lesiōe cuiusmodi sunt exercitia luctantiū toꝝnantū z similia: nam eoz mēbra non sūt sufficient̄ apta ad tales mot⁹ p̄pter eoz imp̄fectionē: sunt enī adhuc in via augmēti: et talia exercitia impediūt eoz augmētū. **E**t sicut dictū est de exerci tijs ita intelligat̄ de cibis: nō enī p̄nt dīgerere cibaria fortissima ad di gerendū dura: quē admodū p̄nt illi qui sunt ī termino adolescentie. **S**i milis actus venereoꝝ nō sunt eis ita p̄ueniētes sicut his q̄ terminum adolescentie sunt p̄secuti: imo ex coitu inordinato magnā p̄sequunt̄ lesiōē. **E**x hoc enī corp⁹ impediūt ab augmēto: nec semen est vtile gene sationi: anteqz mēbra ad p̄fectū augmētū puenerint: vt patet in re na scentibz quoz semē est imp̄fectū anteqz plāta ad augmētū p̄fectuz de/

uenerit. **C**um autem aliquis ad perfectum deuenit augmentus quod
communiter supponitur circa medium quartiseptennij annorum: et est
annus vicesimus quintus tunc est sanitas perfectissima: et durat vsque ad
quadragessimū quintum annum. **E**t vocatur hec etas: etas pulchritu-
dinis et fortitudinis. **N**am hoc tempore corpora sunt pulcherrima et for-
tissima et in eis omnes operationes sunt fortiores: quod specialiter ve-
rum est de vitalibus et animalibus quicquid sit de naturalibus. **I**n hac
etate indigemus fortioribus exercitijs et est sufficientior ad exercitia for-
tissima: et multo magis quam aliqua precedentium. **E**t minus indi-
get balneis aque calide quam etas precedens: sed balneum frigide aque
huic soli etati est conueniens ut membra reddantur robustiora: et ad mo-
tum fortem aptiora. **N**ec calor innatus ex predicto balneo debilita-
tur sed magis confortabitur: nec augmentum membrorum impediatur. **E**t
non debet hoc balneum esse aque intense frigiditatis nec in tempore
et hora frigidis: sed calidis. **C**ibus in hac etate debet esse grossior et ma-
ioris quantitatibus et minoris numeri. **N**am debent et possunt respectu
prioris et posterioris etatis grossum et multum cibum accipere et raro.
Que sint cibaria conuenientia eis inferius apparebit. **P**otus
debet esse vinum subtile album minus aquaticum quam in minori etate
propter vrine prouocationem: colere mundificationem: et sudoris p-
uocationem: et membrorum humectationem. **N**ec debent eorum ci-
baria esse calida nec acuta ne forte ex eis in febrem vel epatis superca-
lificationem vel humorum adustionem incidant. **E**t propter eandem rationem
vitare debent omnia excessiue calida et sicca: ut piper: synapis: allea et simi-
lia. **H**ec etas indiget breuissimo somno respectu aliarum propter digestio-
nis fortitudinem: et robur membrorum que sunt instrumenta virtutum animalium
sensitiuarum et motuarum. **S**omnus enim ordinatur ad confortationem virtutum
naturalium et quietem animalium. **Q**uo ad aie accidentia summe est vitanda ira et tri-
sticia que sanguinem supercalfaciunt et adurunt. **H**ec etas actibus venereis est
conuenientior propter membrorum perfectionem et caloris et spirituum fortificationem et
semis multitudinem et digestionem. **R**egule autem spirituales regiminis sanitatis
que sumuntur ex rerum naturalium diuersitate inferius apparebunt. **H**anc eta-
tem sequitur persistetia cuius regimine parum differt a regimine immediate dicto.
Hanc persistetiam sequitur senectus: cuius volumus ponere regimen speciale
sicut infantium. **N**otandum quod tota intentio in regimine senum est admini-
strare quod calefaciat et humectet ex nutritiuis balneis et potibus: longo
somno et quiete. **E**t quia in stomachis senum fleuma multiplicatur: per viam
intestinoꝝ euacuare procurabimus: ipsum permittendo digerendo cum decoctione
hyssopi et oximelle diuretico. **E**uacuatio fieri potest cum pigra vel cum de-
coctione volubilis et polipodij in qua infundantur carthami turbiti et zin-
ziber. **P**illule etiam compositae ex semine carthami et ficibus et terebenthina
sunt senibus conuenientes et sit de illis quantitas duarum auellanarum vel circa.

De nutriētibus senū dicam⁹ q^o nutriētia senū debēt eē facil' digestio-
nis et boni nutrimenti et mīoris q̄titat' et nūeri mīoris q̄ in etatibus
p̄cedētibus. **C**orpi⁹ enī senū nō sit multa resolutio p̄ calor' debilita-
tate et mēbroz duriciē: et sic nō indigēt multo cibo nec sepe s; pauc⁹ eis
sufficit respectu etat' p̄oz: et raro p̄ digestiue debilitatē. **E**t ḡ debēt
eis administrari nutriētia q̄ in pua q̄titate p̄nt corp⁹ senis nutrire suf-
ficient: et qz senes nō indigēt sepissima refectiōe: imo forte eis sufficit
comedē semel i die naturali iō facillime ferūt ieiuniū qd verū est de ses-
nibus a senectute et nō a senio. **S**enes enī a senio q̄ sūt sicut lucerna ex-
tinctiōi pata indigēt sepissima et paucissima refectiōe. **C**ibo enī mul-
to simul sumpto suffocaret^r eoz calor sicut pu⁹ ignis a multis lignis.
Et si nō eis sepe nutrimentū admistret^r calor natural' hūido radicali p̄su-
pto sicut lucerna ad extinguēdū pata p̄ olei p̄sūptionē et lichini illu-
minati paucitatē extinguet. **B**onū ḡ puto tales dietari ter i die natu-
rali sic q^o inē primā et scdam cōmestione inueniat spaciū octo horaz
et inē vltimā cōmestione p̄mi dici et p̄mā seq̄nt' inueniat spaciū dec-
cem vel vndecim horarū: et sic tertia cōmestio maior erit scda: et scda
aliq̄tulū maior p̄ma. **P**rima cōmestio erit circa scdam horā eglē diei
natural': et scda cōmestio erit circa horā septimā: et tertia circa deci-
mā septimā horā diei seq̄nt' et ē circa nonā vel decimā eglēs. **D**ebēt se-
nes p̄terea euitare oīa cibaria fleumat' vel melācolie ḡnatiua et vena-
rū opilatiua cuiusmodi sūt grossa viscosa solida et digestioni inobīa:
ubi ḡa genera leguminū et genera pisciū salitorū et nō salitorū et spe-
cialit' aīaliū marinoz et vniūsalit' carētū squamis et spinis et carniū
salitarū et specialit' aīaliū siluestriū porcoz boū antiquoz salitoz et
nō salitoz: et auiū in aquis degentiū et vniuersalit' cibarioz pomoz
coctanoz et mespiloz et similiū frigidoz: olerū frigidoz puta lactu-
carū portulacarū et similiū. **S**enibus quoqz p̄ueniētior est elixatura q̄
fritura vel assatura: et assatura q̄ fritura: et pastillatura q̄ assatura.
Salse ex vino sunt p̄ueniētiores senibus q̄ ex aceto vl' veriuto. **A**cetus
enī est senibus incōuenientissimū ratiōe eius frigiditat' et siccitatis. **E**t
meo iudicio senectutē accelerat et p̄firmat. **I**tem specierū genera sū-
cut zinziber et cinamomū sunt senibus p̄ueniētiora. **E**t oīa genera spe-
cierū participatiū caliditate et hūiditate vel parua siccitate. **M**el
senibus multū est p̄ueniens. **D**ebet autem esse albū: grandinosum: du-
rum: incissibile: boni sapor' cuiusmodi est mel d̄ in monte pessulano.
Carnes castratoz iuuenū caponū: gallinaz: galloz testiculū: oua recē-
tia sūt cibaria senibus p̄ueniētia. **E**t similis p̄dicū alaudarū et fastianoz.
Nec enī sūt facil' digestiōis boni nutrimenti et multi. **P**isces senibus p̄ue-
niētes sunt pisces marini et inē ipsos est roget⁹ gornat⁹ et plagitia. **E**t
meli⁹ ē q^o decoq̄nt' in vino cū feniclo aneto et petrosilino vt eoz frigi-
ditas tpe⁹ et remoueat^r eoz viscositas. **L**ac senibus p̄uenit eo q^o nutrit

cito et corpus humectat. Quibusdam autem non uenit eo quod opilationem generat: unde quibusdam ex lacte sub dextro hypochondrio dolor et extensio contingit et sicut: propter venarum stricturam et talibus non uenit. Lac uenientius eis est asininum vel caprinum cum aliqui quantitate zuccari vel mellis despumatum: hec enim prohibet ipsorum corruptionem et iuuat eorum penetrationem. Laseus senibus est inutilis nisi sit bene unctuosus non salus nec nimis recens. Butyrum senibus uenit: quia eos humectat et calefacit et membra pettoralia lenit. Olera uenientia sunt: sicla: bleta: feniculum: petroselinum: borago domestica et siluestris: saluia: meta: et similia que ad caliditatem et humiditatem declinant. Polipodium cum aniso est eis ueniens ad leniendum ipsorum naturas si decoquantur cum carnibus laudabilibus. Idem intelligat de uolubili herba cuius est flos albus ad modum campanae: et mercurialis eis uenit: et eis ueniens est oleum oliuarum maturarum et amygdalorum dulcium et zinzaminum. Fructus senibus ueniens sunt ficus et spalic sicce et passule et pruna et dactili. Et ficibus quidem in principio comestiois et alijs in fine est utendum. Dyacalametum etiam est eis competens et spalic ad aperiendum opilationes laterum que senes sepe incurrent et sicut: Clistere ex oleo simplici dulci est eis ueniens in eundem ad leniendum eorum naturas et ad humectandum eorum viscera. Et omnino cauere debet ab acuto clistere ne eorum intestina siccet sed humidum clistere et unctuosum est eis utilissimum. Debemus sollicitari in regimine senum de lenitate ventris eorum: et nihil penitus de fleubothomia est curandum. Et loquitur de senibus a senio cuius initium ponit in septuagesimo anno vel circa: quibusdam citius: quibusdam tardius: sunt enim quidam ita male constructi corpore quod non possunt ad annum sexagesimum uenire. Vinum nouum album gallicum agricum senibus non est ueniens: nisi forsitan post balneum si eos inordinate pringeret sitire. Vinum senum debet esse rubeum: subtile odore ferum et antiquum. Tale enim vinum senes calefacit et nutrit: melancoliam compescit: urinam puocat: iuncturas humectat: calorem innatum reparat: quibus omnibus indigent senes. Acuminum generibus uti possunt si eisdem uti consueuerunt: puta alleis cepis et spalic pro opilationem venarum aperienda quam sepe incurrent et sicut: ad quod tunc ualeret dyacalametum. Tyriaca senibus multum uenit ad aperiendum opilationes ipsorum: similiter competit medicina uocata athanasia cuius descriptionem inuenies in atridotario. Potagia senibus ueniens sunt gruellum de auena et hordeo cum aqua carniuum laudabilium. Similiter rape cum aqua carniuum laudabilium et feniculo senibus sunt conuenientes. Similiter pureta ex boraginibus: bletis: feniculo: petrosilino senibus sunt ueniens. Potus hydromellis senibus est ueniens ad aperiendum eorum opilationes: et si sint in uis uirine decoquantur cum hydromelle petrosilinum et spalic macedonicum: apium: feniculum et similia. Et si opilatio fuerit in uis spualibus addat hydromelli capillus ueneris: hyssopus et similia. Fricatio temperata in quantitate et qualitate: senibus uenit. Debilia membra et dolentia senum fricatione non indigent. Debet esse fricatio cum mani.

bus asperis et grossis pannis vicibus interpositis: non tamen debet esse fricatio tanta et talis quae membrorum ipsorum inducat siccitatem et per consequens frigiditatem per viam resolutionis humiditatis et naturalis calidissimi sicut in exercitiis immoderatis contingere solet. Nec debet esse nimis pua itaque in membris senum nulla fiat resolutio cum fricatio naturaliter ordinatur ad expulsionem superfluitatum membrorum tertie digestionis: et ad confortationem earumdem. Debet igitur esse talis et tanta quae sit sufficiens poros membrorum aliquantulum aperire et eorumdem calorem innatum aliquantulum confortare et superfluitates eorum consumere: ut ex hijs membra senum calidiora reddantur: et naturaliter humidiora. Et sic patet quod fricatio senum non debet esse fortis quia membra desiccantur: nec debilis quia calorem in membris non confortat. Nec etiam parua quia non sufficit poros aperire et superfluitates consumere. Nec nimis magna ne membra debilia senum ultra naturalem debilitatem debilitet. Debet ergo esse mediocris in quantitate et qualitate. Tempus autem cessandi a fricatione est cum membra senum rubere incipiunt et aliquantulum dolere. Nec est malum circa finem fricationis inungi manus oleo oliuarum dulci vel amigdalorum dulcium: ut membrorum senum siccitas aliquantulum temperetur: et calidum naturale in eisdem conservetur. Laudo hanc fricationem fieri stomacho ieiuno ante cibum et exercitium et eligat locus temperatus et hora naturaliter temperata vel artificialiter. Et qui non possunt exerceri propter membrorum debilitatem vel propter aliquam causam in rebus mundanis suppleant fricationibus et balneis fricentur qualibet die non solum fricatione preparata ad exercitium sed supplete vice exercitij. Et balneentur quater in mense balneo humectante et calorem naturalem confortante et siccitatem membrorum obtemperante. Talia non sunt balnea sulphurea vel aluminosa: nec vniuersaliter sapientia naturam similium pharmacorum: sed sunt aquae dulces in quibus apponi laudo camomillam et vtrumque sticados et bismalua: bismalua quidem ad membrorum siccitatem: sticados et camomilla autem quia membra confortant et lassitudinem remouent. Et bene laudo quod circa finem balnei fricentur eorum membra ut sordes eorum remoueantur si que sint. Et inde fricentur iunctis manibus oleo oliuarum et amigdalorum dulcium ut post balneum membra remaneant humidiora. Terminus balneationis et exitus initium est cum digitorum pulpe incipiunt aliquantulum eraspari. Et in hoc multum dicitur considerari hominis delectatio: nam quidam citius balneatione attediant quidam tardius. De alijs considerationibus circa fricationem et balneum traseo: quia de hoc inferi in quarta parte huius operis patebit. Scies quod adhuc habet membra fortia et ad exercitium bene apta: non balneo adeo sepe nec fricatione assuescere debent. Nam balneum et fricatio pro magna parte utilitatis ad expulsionem ordinatur superfluitatum tertie digestionis et caloris naturalis confortationem et membrorum interiorum euacuationem ad quam omnia exercitium ordinatum modo debito plus valet. Membra senum debilia exercitari non debent: ne ampliore incurrant debilitate: secus est in adolescentibus in quibus membra debi-

lia naturaliter exercitantur amplius ut maiora et fortia fiant: et hoc quia adolescentium virtutes aualescunt: et senum corpora sunt decidua unde nulla spes est de membrorum debilitate naturaliter fortificatione per exercitium. Et per oppositum membra fortiora senum et ad exercitium apta debent plus exercitari non ad virtutis membrorum augmentum: sed ad residui vite conseruationem. Unde si membra superiora sint debilia: et inferiora fortia: exercitentur magis inferiora. Sed vniuersaliter ceteris paribus senes minori exercitio et debilitatione indigent quam adolescentibus vel iuuenibus: unde fortioribus exercitiis non sunt apti cuiusmodi sunt hastiludia: torneamenta: et itinera longa: cursus et luctamina et similia huiusmodi. Non enim sunt vires in senectute. Unde hec etas vacare debet huiusmodi que sine viribus sustineri possunt: puta consiliis auctoritatibus et sententiis que in senibus augeri consueuerunt: et non huiusmodi que viribus corporis fiunt que ad etatem spectant priorem.

Ca. III. de regulis sumptis a lapsu naturali.

Quoniam in precedenti capitulo posui regulas regiminis temperati siue sani a generatione a quo non parum differunt egra corpora a generatione que respectu temperati sunt malarum complexionum. Volumus in hoc capitulo ponere regulas regiminis sanitatis malarum complexionum: non accidentaliu sed naturaliū. Sunt enim quidam qui a principio generationis calidiores sunt vltra temperamentum humane complexionis: alij frigidiores: et in alijs qualitatibus tam simplicibus quam compositis excedentes quarum complexionum necesse est ut sit aliud regimen conseruatiuum vel curatiuum. Nec est nostra intentio loqui de parum lapsis: quia tali regimen sufficenter haberi potest ex huiusmodi dicta sunt de regimine temperate complexionis: et ex huiusmodi que postea dicentur de multum lapsis. Sed in isto capitulo intendimus de corporibus multum lapsis cuiusmodi sunt sanguinei: colerici: fleumatici: et melancholici. **P**rimo loquamur de regimine sanguinee complexionis. Est enim complexio minus mala et minus distans a temperata complexionem: imo quidam dixerunt hanc complexionem esse temperatam scilicet calidam et humidam cuiusmodi est sanguinea: quod utique verum est respectu temperamenti ponderis. Unde homo temperatissimus labitur in calido et humido a ponderis temperamento: et sic intellexerunt antiqui quidam complexionem humanam etiam in tota natura esse calidam et humidam. Sed complexio calida et humida respectu temperamenti ad iusticiam: puta respectu hominis temperatissimi non est temperata sed lapsa: et huiusmodi est complexio naturalis: imo huiusmodi hanc complexionem patitur a cachochimicis egritudinibus et vltimo ab omnibus egritudinibus quorum causa est putrefactio et humorum plenitudo et opilatio et specialiter multitudo sanguinis. In tali enim complexionem consuevit multiplicari sanguis: propter quod indiget flebothomia vel vltimo propter sanguis euacuationem: et specialiter cum regimen habentium hanc

complexionem: in reliquis non est equale. Nec fleubothomia fienda est in virtute: etate: et ceteris particularibus permittentibus: in tempore veris in principio vel in fine. In principio ubi dubitamus de egritudinibus ex sanguinis multitudine ut plurimum contingentibus: nam hoc tempus morbo assimilatur ex repletionem. In fine cum dubitamus de egritudinibus ex sanguinis acuitate ut plurimum contingentibus. Et ex hoc concluditur fleubothomia in veris principio fienda esse maiorem et in fine minorem. **De venis fleubothomandis et de qualitate et quantitate sanguinis cognitione: et de considerationibus circa fleubothomiam observandis transco: quia per dei gratiam de hoc fiet unum capitulum speciale.** Non solum hec complexio indiget fleubothomia: sed etiam farmacia: non ad sanguinis euacuacionem: sed ad mundificationem et euentationem. **Medicine ad hoc conuenientes sunt leues et benedictae: puta agaricus qui est medicina familiaris: turbitich: cartamus ut testatur auerrois.** Posuerunt medici experientis multas medicinas sanguinis mundificatiuas: puta cassia fistula: pruna: manam: tamarindum: violas: serum caprinum: boraginem: mirabolanos: et multa similia que in tabulis salernitanis est videre. **Omnes enim medicine sanguinem mundificantes vel sunt euacuantes fleuma quod est sanguis coctus imperfecte vel indigestus: vel melancoliam ex sanguinis grossiori per viam ebullitionis generatam: vel coleram ex subtiliori sanguinis per viam ebullitionis generatam.** Nam cum sanguis ebullit quod subtile est ipsius peruertitur ad coleram innaturalem que vino a corpore euacuanda est: et quod grossius est in melancoliam conuertitur innaturalem. **Et similiter cum sanguis digerere non possit conuertitur in quoddam fleuma quod non est natum nutrire corpus.** Unde medicine euacuantes hos humores predictos: sanguis mundificatione ab autoribus nominantur. **Non enim debemus uti medicina euacuante sanguinem in sua puritate.** Unde si non peccet sanguis in qualitate et substantia sed solum in quantitate non est adhibenda farmacia. **Unde haly refert quod galienus ordinavit hoies interfici qui inuenit medicinam sanguinis euacuativam oculis cooptis ne eandem medicinam alium docere posset.** Unde omnino inartificiale est medicum nam sanguinis purgatiuam exhibere nisi modo predicto. **Non sic est de humoribus alijs a sanguine: quia stantes in sua puritate que ad substantiam et qualitatem: peccantes tamen in quantitate debent per medicinam farmacia euacuari eiusdem appropriata.** **Ex his patet in quibus differunt medicine sanguinis mundificatione a medicinis euacuativis ceterorum humorum.** Nam medicine euacuativae aliorum humorum a sanguine respiciunt humores illos ut distinctos a sanguine peccantes in qualitate quantitate vel substantia: sed medicine mundificatione sanguinis respiciunt eosdem et sanguinem ut deficientes a sanguinis perfectione vel propter diminutionem caloris ut in fleumate: vel propter excessum non ultimum caloris ut in colera: vel propter excessum ultimum caloris ut in melancolia.

Nō etiā multū a vitate remotū est q̄ aliq̄ melācolie spēs ex sanguine generetur a frigido cui⁹ melācolie medicina euacuatiua etiā vocabit̄ sanguis mūdificatiua. **D**ifferūt p̄terea medicie mūdificātes sanguines a medicis euacuatiuis alioꝝ hūoꝝ a sanguie i b̄ q̄ medicine sanguinē mūdificātes sūt benigniores z min⁹ piculose: vnde sūt q̄si q̄dā medicie b̄ndicte: s; sic nō ē de medicis euacuatiuis alioꝝ hūoꝝ a sanguie vt a sanguie distiguūt. **U**n̄ in tabulis illoꝝ de salerno vbi ponūt medicie sanguis mūdificatiue solū ponūt leues z b̄ndicte cuiusmodi sūt medicine sup̄ius noiāte q̄rū q̄dā mūdificāt sanguinē fleumaticū q̄dā colericū q̄dā melācolicū. **M**edicine aut̄ euacuātes alios humores distinctos a sanguie sūt fortiores z magis piculose: q̄d eo p̄tigit qz tales hūoꝝ sūt min⁹ nature obediētes: q̄nto em̄ aliqs humor magis distat a sanguie tāto magis ē nature iūmic⁹ si q̄dē sanguis nature ē familiaris amic⁹. **D**icam⁹ igit̄ qz talis cōplexio calida z hūida indiget medicina sanguis mūdificatiua: s; de mō exhibitōis taliū medicinarū z siliiū trāseo qz de istis fiet vnū capl̄m. **H**ec cōplexio p̄suevit mltiplicare supfluitates z specialit̄ tertie digestiōis: q̄ p̄opt̄ eā habētes indiget exercitio veloci z forti ad p̄dictarū supfluitatū expulsionē ex q̄b; posset opilatio generari z p̄ p̄sequēs putrefactio in corpib; puenire. **R**egulas in exercitio obseruādas inferi⁹ ponā i vno caplo spālī. **E**adē rōne indiget fricatiōe mltā z forti z qz balneent̄ stomacho ieiunio bis ter in ebdomada: vlt̄ ad min⁹ sel. **E**t oportz stomachū hūctū talem p̄plexionē itueri. **N**ā si ip̄i⁹ p̄plexio ad malū vteret̄: hūoꝝ toti⁹ corpis ad malū declinarēt. **N**ā error notabil̄ i p̄ma digestiōe nō corrigi in sc̄da. **A**mpli⁹ qz hec p̄plexio ē p̄ata putrefactiōi hūoꝝū bonū ē vt hūis vtaf̄ q̄ putrefactiōi resistūt: cuiusmōi sūt frigida: sicca: nō viscosa: nō p̄guia: nō dulcia: nō passibilia in substātia: nō p̄cipātia caliditate extranea: nō vaporosa cuiusmōi sūt fruct⁹ vaporosi z spālī vlt̄ rides z recētes puta fic⁹: vne: amigdala: z silia. **S**ilic̄ lacticina z spālī recētia z vina dulcia z carnes hūide z calide: z vntuose puta carnes mutonine: z idē intelligat̄ alijs. **T**alis p̄plexio min⁹ ledit̄ a ieiunio vñ forsan suffic̄ hūctib; hāc p̄plexionē comedere i trib; dieb; q̄ter. **H**ec cōplexio in actib; coit⁹ sufficētior ē alijs z min⁹ ledit̄ a coitu. **R**egule in vsu coit⁹ inferi⁹ dicent̄. **H**ec cōplexio min⁹ ledit̄ a vigilia inter oēs p̄plexiōes z plus a somno grauat̄ z q̄ plus alijs dz vigilare z min⁹ dormire. **P**lus aut̄ p̄uenit ei irasci z min⁹ gaudere: silic̄ tristari q̄ alijs cōplexiōib;. **N**ō p̄ueit ei vti cibis plurimi nutrimenti s; pauci z boni. **E**t de h̄ inferi⁹ appebit̄ i spālī caplo. **H**ec p̄plexio p̄suevit in reumate abū dare: vñ bonū est materiā reumatis interdū p̄ sternutationē z interdū p̄ gargarismata p̄ueniētia euacuare p̄cedētib; purgationib; vniuersalib;. **M**astix z saxifraga sunt apropiata multuz in reumatis mūdificatiōe gargarizādo vel masticādo vel sternutādo

do. Nec etiam complexio satis parata est opilationibus venarum. Abstinant ergo habentes hanc complexionem a cibariis et potibus opilationem inducentibus: et vniuersaliter ab omnibus a quibus opilatio potest provenire. Unde vitare debent cibaria dulcia vinctuosa grossa et etiam potus turbidos grossos et dulces: debent etiam vitare balnea post cibum et exercitium forte et coire et multum bibere: sunt enim causa fatiua descensus cibi a stomacho ante perfectam eius digestionem: et ideo talis cibus veniens ad venas causabit opilationes in eisdem. Nec sufficiant de illa complexione.

De complexione Colerica.

Consequenter dicemus de complexione calida et sicca. Habentes enim hanc complexionem parati sunt cadere in febres inflammatorias et specialiter in temporibus calidis: unde laudatur quod temporibus calidis utantur orizaca simplici cum syrupo violarum vel nenufaris. Et rationabile est ut predicti syrups aromatzentur cum aliquantulo spice vel cinamomi: quia predicti syrups aliquantulum stomachum debilitant. Amplius aqua hordei in temporibus calidis est conueniens eis. Laudo quod predicti syrups recipiantur cum decoctione quorundam seminum de opilatiuorum cuiusmodi est semen melonum cucurbitae citrulli scariole apij. Et quia hec complexio solet in colera abundare: et specialiter temporibus calidis indiget euacuationibus coleram cuiusmodi est reubarbarum scamonea correcta: mirabolani: citrini: cassia fistula: thamarindi et similia. Cuiusmodi complexionis regimen dicitur esse declinans ad frigida et humida: quia parata est cadere in egritudines colericas calidas et siccas. Est autem complexio hec ad senectutem parata ratione siccitatis: quapropter indiget humectantibus et senectuti resistentibus: cuiusmodi sunt cibi laudabiles gallinarum: pulloz: et galloz iuuenum: et extremitates porcorum et carnes vitulorum: et omnia laudabilia odorifera non fumosa nec acuta sufficienter subtilia. Et omnium velocis et subititimenti est vinum. Balneum aque dulcis est ei conueniens: similiter somnus et fugere vigilias et labores inordinatos mentis et corporis. Unde hec complexio minus indiget exercitiis fortibus et plus leditur a ieiuniis. Unde habentes hanc complexionem cibandi sunt bis in die naturali: nec debent cibi eorum esse valde subtiles et passibiles nec dulces. Nam tales cibi cum percutiunt a calore forte in coleram conuertunt: sed debent esse cibi eorum fortioris digestionis. Nec complexio leditur a coitu inordinato: et est minus indigens: quauis propter caliditatem magis ad ipsum sit inclinata. Nec etiam complexio minus indiget fleuoribus: et speciali propter euacuationem bene indiget propter sanguinis euacuationem.

De complexione Fleumatica.

Consequenter dicamus regimen complexionis frigide et humide. Regimen habendum hanc complexionem debet esse declinans ad calidum et siccum: cuiusmodi est panis triticus bene fermentatus cum aliquo salis quantitate. Et si addatur semine anisi: feniculi: et cimini erit panis magis appropriatus. Carnes volatiliu puorum: pediculi: turturum et columbarum iuuenum et puorum vitulorum sunt conuenientes eis. Carnes autem porcine et vituline non conueniunt eis. Carnes gallozum iuuenum eis sunt conuenientes: et omnes carnes faciles digestionis ad calidum et siccum declinantes: et specialiter tempore frigido. Pisces et specialiter aquarum dulcium marie iumicant eis. Quia pisces marini sunt minus nocui eis: et laudo quod decoquantur in uino cum semibus calidis diureticis. Et in aliis piscibus approbo ostreas et molas in dicta complexionem. Nec maxime indiget exercitio et minus leditur a ieiunio: uero sufficit in die semel comedere. Nec debet eius cibi esse fortis digestionis: nec sit potus eius aqua uel ceruisia sed uinum forte: odoriferum in substantia et actione subtile. Nec complexio parum fleuothomia indiget: sed magis indiget farmacia fleumatis euacuatiua: et sicut enim hec complexio fleuma multiplicare et specialiter in hyeme. Quia circa principium ueris bonum est purgare fleuma. Primo ergo digeratur cum oximelle simplici uel diuretico uel squillitico uel cum decoctione ysaopi: deinde purgetur cum dyaturbith uel cum decoctione polli podii et mirabolanozum lebulorum et seminis cartami in qua tempore turbith: agaricorum et zinziber. Nec complexio minus leditur a coitu: quia in eo satis est potus quous parum appetat propter defectum calidi: uero totalis dimissio coitus in ea multum nocua est. Stupha est conuenientior huic complexionem quam balneum aquarum dulcium: balnea tamen aquarum sulphuree artificialia uel naturalia sunt ei conuenientia. Sic etiam in hac complexionem conuenit uigilia et somnus superfluus et precipue diurnus maxime nocet.

De Melancolica complexionem.

Complexio frigida et sicca ceteris est deterior et ad senectutem patiorum indiget ergo regimine calefaciente et humectante in cibis et potibus et alijs. Panis igitur habendum hanc complexionem sit triticus sine sale cum parua quantitate fermenti: et sit panis satis mollis. Carnes eorum sint calide et humide: cuiusmodi sunt carnes castrati et caponum antiquorum et iuuenum. Uinum etiam odoriferum et subtile est de hijs que maxime conueniunt huic complexionem. Indiget etiam fricatione corporata et exercitio corporato et balneo aque dulcium. Nec complexio indiget longo somno. Coitus est maxime huic complexionem nocuus: quia coitus in frigidat et desiccatur et similiter tristitia et ira. Nec complexio quia sicca indiget inter refectioes tempore breui: uero ieiunium nocet ei. Non indiget cibi fortis digestionis: quia calidum innatum est debile: quare etiam non potest sustinere multam cibum quantitate: unde minus de cibo sufficit ei quam alijs complexionem: sed debet ad minus cibari bis in die. Fleuothomia in hac complexionem nocet sed conuenit farmacia melancolie euacuatiua. Medicie autem ad hoc

valentes sunt mirabolani: indi: polipodij: lapis lazuli: folliculi sene:
flores vtriusq; bugglosse: et multa similia. Debet autē precedere dige-
stiuū humoris melancolici: vt borago: bugglossa: thim⁹: epithimus:
scolopendria maior z minor: cappares: thamarisc⁹: psidia: vinū odo-
riferū: lupulus: cuscuta: et similia. Fiat hec purgatio in principio ve-
ris vel in fine estatis. Nec sufficiat de regimine totalis lapsus a vero
temperamento iusticiali. Quid autē sit de regimine lapsus i singulis
membris apparebit inferius.

Ca. V. De regulis sumptis ab habitudine.

Non eodē regimine indigent pingues naturaliter pl⁹ q̄ req̄-
rat humane cōplexionis tēporamentū z naturaliter maci-
lenti. Sunt enī quidā qui ex totali cōplexiōe et cōpositiōe
sunt macilenti magis q̄ requirat habitudinis tēporamen-
tum i humana specie quod tam ex siccitate cōplexionis q̄ ex calidita-
te membrorum tertie digestiōis: z similiter aliorū mēbroz p̄tingere
p̄suevit. Potest p̄terea talis macies puenire ex debilitate mēbroz
tertie digestiōis: siue ex pte p̄positiōis siue ex pte p̄plexiōis: rōne cui⁹
debilitatis: v̄l mēbra nō attrahūt alimētū: vel alimētū tractū nō p̄nt
digerē: z sic mēbra extenuant. Quibusdā hoīb; p̄tingit q̄ eoz mēbra
fortia sūt i attrahēdo: z tñ nō ipinguat s; manēt natālit macilēta qd̄
est ex caloris fortitudie resoluēt: z ex v̄rut⁹ p̄sue mēbroz debilitate
z ex inabilitate restauratiōis mēbroz. Sūt em̄ forte mēbra inabilia
vt a cibo restaurent p̄t eoz duriciē: z siccitatē vt i mēbris melā colic⁹
est videre: vel p̄t forte p̄sue mēbroz vt in colericis in q̄b; calidū ē acutū
et p̄sue mēbroz: vñ qd̄ deberet vel posset in mēbra p̄uerti a forti calore añ
p̄sue mēbroz. Ex dictis h̄i pōt q̄ sūt cause supflue pinguedis. Nas
q; oppositoz natālit opposite sūt cause: hūiditas mēbroz cū calidita-
te obtusa: z p̄sue fortitudo z digestiue mēbroz z abilitas restaurati-
onis ex pte mollicie z raritatis sūt cause pinguedis natālis siue m̄te
carnositatis. Differūt autē carnositas z pinguedo: eo q̄ pinguedo ē a
frigido z hūido: nec arguit fortitudinē p̄sue s; solū digestiue p̄me z
scde. Carnositas autē arguit caliditatē z hūiditatē z sanguis multitu-
dinē: z digestiue mēbroz interiorū z exteriorū bonitatē z conuersiue:
similic et restauratiōe eozū dē: vnde carnositas min⁹ vitupabilis ē
q̄ pinguedo.

De impinguando macrum.

Itergo aliquis homo naturaliter sic extenuatus per carnis et
pinguedinis priuationem: debet vti calefacientibus z hume-
ctantibus z cibis multi nutrimenti: facilis digestiōis et p̄uer-
sionis: et dz p̄fortare mēbra tertie digestiōis z ea p̄parare vt alimētū
mel⁹ attrahāt z digerāt: retineant z p̄uertāt: z debet vti h̄is q̄ siccita-
ti resistūt et resoluēt cū magna cō extenuatiōis sit resolutio fortis.

Conueniens est ei qui vult pinguedinem sui corporis seruare: abstinere a falsis: acutis: acetosis et pungitiuis: nisi forte vtatur hys loco saporis vt melioraretur appetitus. Unde triticum coctum: oua sorbilia: apultes sorbiles de farina frumenti: similiter triticum nutritu cum lacte. Lac: caseus recens: amigdala: fistici: pinee: auellane: vuae: galline: pulli colubarum pinguium assatarum vel pastillatarum: similiter bonum vinum: leticis vti et gaudijs: parum vti minutione et purgatione: balneare post cibum completa prima digestionem: parum fame scire: multum comedere: parum bibere: et specialiter vina fortia: parum irasci: sollicitari aut tritari aut coire: exercitium temperatum: fricatio temperata: et omnia dulcia et vinctuosa corpus impinguant. Si quis cupit membrorum tertie digestionis virtutem attractiuam et digestiuam confortare: oportunitate est ante introitum balnei membra primo moderate fricare: deinde fortius: postea pice emplastrari: deinde moderate exercitari: et ultimo absque tarditate balnari: deinde siccis manibus exicari: postea inungi pauco oleo oliuarum camomillino vel anetino: deinde cibari cibo conuenienti. Et si etas consuetudo et complexio permittant fundat super membra sua frigidam aquam in exitu balnei. Finis autem fricationis que ante emplastrum premitur est vt inflatio non incipiat consumi. Amplius bene scias quod verberare corpora cum virgulis quousque rubeant eorum carnes calorem ipsorum confortat ad attrahendum et digerendum et ad perfectius conuertendum nutrimentum attractum. Et laudamus vt virgule inungantur oleo oliuarum. **N**unc ponatur vnum antidotum bonum ad illos qui volunt impinguari. Sumantur amigdale excoctate et auellane: semen papaueris albi: granum viride ex quo fit terebentina: et exoluantur omnia in butyro vaccino et succara: de quo mane et sero parum comedatur et supbibatur vinum bonum. **H**ec sufficiant de impinguando macrum.

De macrefaciendo pinguem.

Ex predictis satis haberi potest quale debet esse regimen pinguium excessiue. Comedant namque cibaria pauci nutrimenti et magne quantitatis et citi descensus: et frequenter balneentur antequam comedant: et frequenter et festinum sit eis exercitium: et inungantur oleis resoluentibus: et vtantur trisera minori et electuario de lactica et interdum tyriaca. Dimittant carnes et vinum et lac et omnia dulcia. Plurimum vtantur oleribus: falsis: acutis: acetosis: et larga ventris solutione vtantur: vrinam et sudorem prouocent: et labore multo et veloci vtantur antequam comedant: et famem tolerant. Amplius disponant se ad comedendum semel in die: et diu vigilent et vinum bibant vetus et subtile et ad vltimum vtantur regimine contrario ei quod diximus in hoc capitulo. **D**e hys autem que macrescere faciunt sunt diaciminum dyatreon pipereon. Comedant autem predicta electua

ria ieiuno stomacho fame instante: et post eorum acceptionez tamdiu fameant q̄ corū appetitus deprimatur et aliquiditer extinguatur. Et ut sit ad vnū dicere famē pati et sitim in balneo aereo sudare et med. ci nas maciē faciētes assumere: parū dormire et in lecto duro et multum coire et morari sub sole et in mātionibz calidis corp⁹ pingue macrescere faciūt. **M**edicamen corp⁹ macrescere faciēns et desiccās. **R**ecipe trisere mioris drag. iij. pulueris pigre: turbitz electi añ. drag. iij. misce añ et sumat quaqz die p̄ dosi ei⁹ medietas: vl' de tertio in tertiu. **A**mpli⁹ euacuationes et vomit⁹ nō eq̄les macrescere faciūt sz eq̄les impinguant. Et illud qd plurimū extenuat est alteratio cōplexiōis ad p̄trarium cōplexiōis faciētis pinguedinē. **V**erbi gr̄a: si est caliditas frige factio: et si frig⁹ calefactio. **E**t est notandū q̄ maciē faciētia sūt diuretica secessiua: sudorē puocātia: resoluētia et desiccātia: et vniūsalit̄ impediētia motū alimēti ad mēbra et morā eiusdez in mēbris extenuant corp⁹. **Q**uā olera et alia stupefaciētia et infrigidātia sunt corp⁹ extenuātia: eo q̄ attractiua mēborū debilitat: qz attractio fit a calido. **E**t dicitur sufficiēter haberi pōt quō mēbrū particulare extenuatū sit impinguandū et pingue extenuandū. **I**mpinguandū ē ex pte attractiōis nutrimenti puenientis ad ipm et retentiōis ei⁹ sup̄ ipm: et pueritiōis ei⁹ ad naturā ipsi⁹. **E**t hec opatiōes cōplent̄ p̄ fricationē et rubificationē cū medicis rubificātibz: et cū fricatiōe q̄ ē fortior: et cū effusiōe aq̄ calide et vltio cū linitioe picis sic sup̄ dictū ē: vl' cū appositione alicui⁹ hntis virtutē picis cuiusmōi sūt vermes rubei vocati sanguisuge terrestres. **I**nterdū aut̄ indigem⁹ ope cyrurgico: et spālūt̄ i naso: labio et aure ad incisionē carnis indurate a calore impediēte mēbrū augeri et ipinguari. **S**i aut̄ velim⁹ aliqd mēbrū pingui⁹ qz oportet extenuare iuuat ad h̄ ipm facere q̄escere cū frigore suo et ligare vias cibi ad ipm et strigere cū ligamēto et attrahē cibū ad oppositū ei⁹. **E**t de epithimatibz q̄ phibēt testiculū aut mamillā ipinguari siue augmētari ē vt sumat chimolea et cerusa plūbi et misceat̄ cū exp̄ssione iusq̄ami albi et oleo myrtino et ad ministrē inunctio: et assidue epithimatio ei⁹ cū fricatiōe lapidis in q̄ fleubothomatores acuunt sua ferramēta cū vn⁹ sup̄ aliū fricat̄ cū aceto: vel cū succo iusquiani albi. **A**mpli⁹ epithimatio fiat cū aq̄ alumini/ nosa aceto et farina fabaz et coriādro et silibz tribz diebz cōtinuis: de/ inde emplestre mamilla cū cepe lilij tribz alijs diebz et fiat hoc in mense tribus vicibus. **E**t hec sufficiant.

Capitulum VI. De regulis sūptis a diuersitate mēbroz

Quia regio corp̄is hūani i quatuor p̄tibz a sapiētibz ē diuisa: q̄rū prima est regio virtutū aīaliū: puta cerebrū et mēbra adiacentia. **S**ecda ē regio virtutū vitalū: vt puta cor et pulmo. **T**ertia ē virtutū natalis: puta stomach⁹: splen:epar et intestina. **Q**uarta est virtutū generatiue: puta testiculi et mēbrū virilei viris: et matrix et collū m̄ricis in

mulieribus. Et quia hec membra sunt diuisa et complexionum: compositionum et operationum utique indigent diuerso regimine. Et incipiemus primo a capite et dicemus de preservatione cutis capitis et capillorum in ea situato: deinde dicemus de cerebro et alijs membris sibi adiacentibus: deinde de nutritiuis et ultimo de generatiuis. Et ulterius nos addemus regimen membrorum exteriorum totius corporis et cutis: omnium musculorum siue totius corporis preterquam capitis de qua primitus faciemus mentionem.

De conseruatione Cutis capitis et capillorum.

Quod cutem capitis ab ulcere et scabie preseruat est si cum balneari uolueris primo ipsum cum melle iunxeris: et idem facit sapo precipue in hyeme si eam predicto modo unxeris. Nec aliquid modo lotio capitis est negligenda quam fiat ad minus bis in mense vel in duobus mensibus ter: deinde effunde aquam mediocriter calidam super caput: et pluries antequam a uapore calido balnei calefiat. Et hoc est quod quidam sapiens cuidam regi precepit. Cum balneari uolueris primo infunde septies aquam calidam super tuum caput et sic dolorem capitis non timebis. Pectines quilibet die caput ex pectine eburneo: et sepe: quam poros aperit et vapores ad superiora euapare facit. Et si capilli debiles fuerint et exiles lauentur cum lixiuo ex cineribus oliuaz facto et sic lixiuum ex aqua decoctionis capillorum ueneris: et edere arborze et terre stris. Amplius fricare radices capillorum cum oleo anetino: masticino et oliuaz eos multiplicat et preseruat et canitiem retardat. Amplius puluis lazuli mirabiliter habet proprietatem in preseruando palpebrarum pilos. Amplius decoctione bletaz in uino preseruat pilos barbe: et specialiter si lotio fiat post rasuram imo lotio ex uino simplici aliquid ualeat. Amplius frequens barbe ablutio cum aqua frigida eius canitiem retardat et prohibet depilationem. Et in hoc omnes antiqui concordati sunt: quod mirabolantur lebuli predicti canitiem retardant et capillorum colorem et specialiter nigrum preseruant: et hoc plurimum expertum est.

De Cerebro.

Sanitas cerebri preseruat cum fumigationibus et odoramentis specierum aromaticarum: cuiusmodi sunt lignum aloes et ambra et herbe odorifere: puta maiorana: balsamita: balsamum: viola sarracenicam et silia. Nec enim cerebrum presertat et reuma prohibet: et dolorem emigraneum curat: et hec specialiter competunt in hyeme: sed in estate fiunt suffumigationes ex odoriferis rebus frigidis: puta ex rosis sandalis et silibus. Et in uia cibi competunt pulli et agni iuuenes decocti modica aqua. Quod preseruat enim cerebrum sanitatem et augent ipsius uirtutem. Et sicut dicit aristoteles comedere puos pullos augmetat et presertat cerebrum: et eius sensus preseruat: sed comedere grossos pullos siue gallos presertat cerebrum et acuit visum et precipue cerebrum galloz ueterum siue turturum mirabiliter acuit intellectum. Preterea suffumiget caput super fumum aqua decoctionis camomille: sticados et mentastri. Amplius sternutationes in ieiuno facte cerebrum purgant: et hebetudinem sensuum remouent. Nam ut dicit magnus auerzoar sternutationes deo

pilant cerebrū et ingrossant collum: mundificāt facies: confortāt sensus: caniciem retardant: et dissoluūt fumositates inclusas in cerebro. Non est ergo sternutatio negligēda. In hyeme prouocetur a calidis: et in estate a frigidis vel temperatis. Potest etiam sternutatio prouocari aspectū radioꝝ solis. ¶ De rebus maxime conferentibus cerebro sunt: thus: acorus: spica: sticados: maiorana: mirabolani: et specialit̄ lzebuli et similia multa que in areolis medicinarū facile est inuenire. Quod aut̄ maxime nocet cerebro est indigestio et digestiōis corruptio. Decem̄ radix est oim̄ egritudinū. Que aut̄ plus intellectū purificāt: sunt gaudium cordis: leticia et tranquillitas. Dicit enim quidam sapiens q̄ gaudium et leticia deseruiunt intellectui.

¶ De Oculis.

¶ Sanitas oculorum cōseruatur si quis abstineat a cena nocturna et ne statim dormiat stomacho pleno. ¶ Consequēter uti puluere cuius recepta sequitur. Recipe seminis feniculi partem vnā eufrasiē minoris: partem semis maiorane: sileris montani añ. partem vnā: zuecari albi partem vnā et semis fiat puluis. Usus istius pulueris omnibus modis visum cōseruat et confortat. Amplius suffumigare oculos supra fumum aque calide decoctionis feniculi oculos mundificat a viscositate grossa. Et potest illa decoctio fieri ex vino albo et aqua: et potest addi in illa decoctione eufrasia: ruta: verbena: et celidonia: et hoc multū sepe per me expertū est. Aspectus viridium visum confortat: et inter album et nigrum coloratoꝝ: ita q̄ sic color ad membrum declinans: quanto enim color magis a medio distat tanto magis debilitat siue minus confortat visum. Amplius si intueatur aqua frida in pelui coloris viridis: et in eadem oculi submergantur continue paruo temporis interuallo organum oculorum fortificat: et cōseruat ipsis existentibus sub latitudine sanitatis. Non loquimur em̄ in hoc opere de regimine egroꝝ sed sanoꝝ. Usus turturum et auium paruarum visum confortat: et similiter feniculus: quocunq; modo sumatur. Utamur ergo crudo et cocto. ¶ Nihil adeo visui nocet sicut somnus cum stomachi repletionē: et specialiter diurnus. Et idem intelligatur de coitu. Amplius omnia genera acruminū: sicut allea: cepe: et similia visum debilitāt. Et similiter nasturciū: lactuca: acetū: caules: et omnia vaporosa: et specialit̄ sero visum debilitant et offuscant. Et verisimiliter suspecti de oculorum infirmitate seu debilitate abstineant a salsis: vaporosis: acetosis: acutis pungitiuis. Caueant etiam a frigore: puluere: et fumo: et specialiter carbonum precipue marinoꝝ et metalloꝝ et argēti viui. Et similit̄ a vento. Et oportet ut minores aspectus in litteris minutis nisi interdū ad exercitium oculorū. Amplius fletus: vomitus: balneū: nocēt oculis. ¶ Napi siue rape mirabilē hñt p̄peratē i confortādo visū.

Amplius vsus mirabolanoꝝ conditoꝝ summe visum conseruat et fortificat. Super omnia pcuretur lenitio ventris. Nec enim maxime visum confortat z conseruat. De lenitione ventris inferius apparebit in capitulo de farmacia siue ventris lenitione. Quod purissime visus pseruat z oculos corroborat z a grossa viscositate mūdificat est linire palpebras oculoꝝ cū licio distēperato cū aqua feniculi.

De Auribus.

Dicunt quidam q acetum forte tepidum guttatim in ieiuno auribus instillatum plus ceteris medicaminibus auditui cōfert: quia auditus instrumentū confortat z pphibet fluxū reu matis ne ad ipsum de cerebro descēdat. Et si sit in ipso aceto succ^o me mithe z demū auribꝫ instillet tūc erit in operatione sua: tūc em̄ optime meatū mūdificat auriū a supfluitatibꝫ grossis ipm opilatibꝫ q̄ interdū auditū grauāt: z in auribꝫ diuersas egritudines generāt. Amplius oleū amigdalaz amaraz z nucleoz psicoꝝ auribꝫ instillatū tepidū meat^o aperit z pfortat. **S**ūmope cauendū est ab omni tumultu oiqꝫ strepitu molēdini vl' aquaz ab alto cadētū: qm̄ adeo auditū ledūt vt vir vox socij possit audiri. Et dicūt medici q̄ illud quod pre ceteris auditus conseruat z pseruat est suffumigare aurem supra fumum aque calide. z si in ipsa bulierit absinthiū vel pulegiū vtile erit. Cauēduz est p̄terea ne q̄s balneet in aqua lutosa z imūda ne aures ingrediens imundet z opilet.

De Odoratu.

Quod sanitatē odorat^o pseruat est mūdificare nares studiose a grossa viscositate vt in ipis nihil de ipsa maneat. Nā hec manēs i naribꝫ fetozē generat z olfactū corūpīt. **C**auēat q̄s ab oī fetore z marie i angustis z pfundis habitaculis opacū z corūpītū aerē hntibꝫ i qbꝫ sol intrare nō pōt vt ipsos vapores corūptos psume re possit z aerē ab ipsis mūdificare. Nā ex corūptiōe aeris corūpūt spūs aiāles. Et assuetus fetore adeo ledit q̄ in fetozis absentia olfactus assueto fetore corūpt^o fetozē sentire nō cessat. Ideoqꝫ odorē rez redolētū ex assuefactione mala nō pōt sentire. Nam necesse est q̄ assuefaciat odorare redolentia: et specialiter per suffumigationē rerum redolentiū aromaticarū: puta ligni aloes ambre et boni cinamomi z odorēt specialiter mustū ad cōseruandū spm̄ aiālem.

De Ore.

Sanū conseruabit si ante comestiones z post cum aqua calida abluatur: hoc enim mundificat z humiditates gingiuaruꝫ acapite descēdētes aufert z desiccat. **E**t dixerūt qdā sapiētū q̄ detifriciū scm̄ cū puluere gariofiloz nuc^o muscate z spicenardi q̄libet die in ieiuno fetozē oris remouet. Si dissoluat aliquātuluz masticis i oleo rosato: z inungat p̄tallatū confortat z conseruat ipsum.

Caput leporis cōbustū puluerifatū valet ꝑ cācrū gingiuarū z palati.

De Lingua.

Lingue sanitas cōseruat cū ablutione facta in ieiunio z cū mel-
lis fricatione z zinziberis puluere. Decem linguā attenuant
z ei⁹ grauitatē remouēt. **A**mpli⁹ aues parue in assatura vl'
pastillatura vl' frixatura valēt in grauedine lingue. Noces lingue in-
imicant vnde ab eis est abstinendū in sanitatis lingue cōseruatione.
Caulis cōpetunt in lingue grauedie comesti z masticati: vnde infan-
tum accelerāt locutionē z ambulationē. Cōfortāt em̄ musculos: z ar-
ticulos. **A**mpli⁹ tenere in ore species aromaticas z specialit̄ in ieiu-
no: puta gariofolos: cubebas linguā a grauedine liberat z ad loquen-
dum facilitatē dat z ei⁹ sanitatē ꝑseruat. Nec sufficiant de regimine
sanitatis totius capitis.

De Mery z canna Pulmonis.

Consequenter dicam⁹ de regimine sanitatis mery z canne pulmōis
Dicam⁹ ḡ q̄ mery z cāna pulmonis ꝑseruant cū potu brodij
pinguiū gallinarū z carniū semiannualis agni cū dulcib⁹ res-
bus coctarū z specialit̄ cū liquiricia. Et si cū ꝑdictis carniū caulium
sūmitates decoquant̄ erit laudabilis pot⁹. Potus vini dulcis valet
ad idē. Ossa mollia castratorū iuuenū mltū cōpetunt in ꝑseruatione
mery z canne pulmonis leniēdo: ꝑfortādo: mollificādo z meat⁹ pec-
toris elargādo. Nō comedat quis ossa puaz auiū: pulloz: pardicū:
piscū spinosozū z similiū. Nō comedat carnes grossas que vix dige-
ri possunt. Abstineat a salsis acetosis z oleo aquatico. Naz hec oīa le-
dunt cannā z mery. Amplius oua mollia cōpetūt in cōseruatione di-
ctarū partiu. Amplius liquiricia comesta z ei⁹ decoctio gargarifata
z potata valēt ad idē. Qui patit̄ casum vuule seu elōgationē ꝑcauere
debet a vomitu z specialit̄ in ieiuno. **A**mpli⁹ q̄ desiderat ꝑseruatio-
nem dictozū mēbrorum caueat a potib⁹ frigidis actuali frigiditate: z
specialit̄ aq̄ frigide. Ex h̄ em̄ potu habētes talia mēbra debilia icurre-
re possent spasmū mery z ꝑ ꝑsequēs mortē ex defectu alimēti attracti.
Nā mery mortificatū a frigido potu nequit eē mediū attrahēdi siue
trāsglutiēdi. Hoc em̄ mō galie. vnū ex infirmis sinochū vel causonē
patientē ex potu aque frigide morti tradidit: qz ipse nō preuidit eius
mery debilitatē z cōplexionis eius frigiditatem.

De pulmone.

De ꝑseruatib⁹ z ꝑfortatib⁹ pulmōnē sciēdū q̄ cicera in alba zuc-
cara fracta mundata a cortice exteriori decocta cū lacte capno
vl' cū butyro recēti pulmōnē nutriūt z ꝑfortāt. Ad idē valēt
pēidie z amigdale specialit̄ amare a cortice exteriori mūdare. Ampli⁹
lac capnū stomacho ieiuno ad idē valet. Et silic̄ cāna mellis z passule

enucleate stomacho ieiuno. **G**alsa acetosa pungitia acuta p̄riant̄ pul-
moni. **M**irra sub lingua retēta pulmonē p̄fortat si illd̄ qd̄ ex ea liq̄fit
paulatiue trañciat̄. **A**mpli⁹ succ⁹ caulii clarificat⁹ cū melle trāsglutit⁹
pulmonē p̄fortat z p̄seruat: z vocē clarificat. **A**mpli⁹ p̄inee: amigdale
liq̄ricia multū mūdāta iuuāt pulmonē z ei⁹ cānales z pect⁹. **A**mpli⁹
vinū nouū dulce coctū: z p̄ decoctionē a suba grossa depuratū pl⁹ ces-
teris p̄dest pulmoni z ei⁹ cānalibz: z supiori cāne añ cibū sūptū z post
cibū: **P**ulmo vulpis mirabilē hz p̄rietatē i pulmōis hoīs p̄fuatione
z cōfortatiōe. **A**d idē valēt cācri fluuiales z ostree terrestres z limatie
sunt optime s̄m q̄ declarauī in quodam tractatu quem composui de
emoptoica passione et p̄tisi: si quis videre voluerit videat quia volo
me breuiter expedire.

De Corde.

Cōsequēter dicam⁹ de cordis p̄seruatiōe z p̄fortatiōe. **E**t ē sciēdū
q̄ sūmope fugiēda sūt ad irā puocātia z āgustia: qz sic testat̄ sa-
piēs qd̄ cor duos hz nociuos hostes. s. despationē z tristitiā
Et desperatiōe puēit torpor z pigritia. **E**x tristitiā ho senectut⁹ festi-
natio. **N**ec ḡ duo genera multū cordi nocēt: s; tristitiē nocumētū ma-
ius ē: qz natālē calorē extinguit z sp̄m p̄fundat z p̄positiōnē cordis dis-
soluit z tādē inficit. **N**abēs ḡ irā z tristitiā eas a corde suo expellat z
letitiē: gaudiū: paci: exercitio delectabili z venatiōi cum auibz vena-
toz intēdat. **N**ā hec gaudiū letitiā z audaciā generāt z aīm p̄fortāt.
Uti cibis subtilibz puta carnibz pulloz: colūbaz: galliaz: pdicū: tur-
turū: agnoz: capreoloz: z ceter⁹ cibis subtilē sanguinē generātibz cō-
uenit i cordis p̄fuatione. **A**mpli⁹ euitādus ē aer fetid⁹ nebulosus im-
pur⁹. **N**ō em̄ pōt spūs vitalis p̄uari nisi cū attractiōe bōi aer⁹ z bōi
odoris: z ex h̄ etiā cor p̄seruat. **V**inū bonū subtile odorifer⁹ ē d̄ marie
p̄fortātibz cor. **N**ihil repit̄ qd̄ adeo p̄fortet cor z sp̄m z calorē natālē
cui gilet sic bonū vinū odoriferū ver⁹ moderate sūptū in estate medio-
criter limphatū: vinū em̄ sanguinē mūdificat: z eius tenebrositatē re-
mouet p̄cipue si cū sonis z melodis sumat̄. **M**ltū etiā iuuat sedere i
loc⁹ amenis vt viridaris z p̄tis scz vbi sūt herbe odorē delectabilē p̄-
ducētes. **E**t in orto vbi sūt cursus aq̄z ab alto cadētū ad ima suauit̄
et sine mag⁹ strepitu. **S**trepit⁹ em̄ ledit aīm z auditū. **E**t dicūt sapiē-
tes q̄ audire istrumēta musicalia expellit ab aīo strepitū z a corde tri-
stitiā z stuporē. **S**; nota q̄ dilect⁹ soci⁹ z amic⁹ bon⁹ z solatiōsus nar-
ratiōibz et instrumētoz delectatiōibz supplet̄ melodiā. **E**t vt sit vnū d̄
cere v̄tus cordis p̄seruat̄ subtilibz cibis z p̄ueniētibz: odore laudabili
tranq̄llitate: gaudiū z dimissiōe eoz: q̄ tristari faciūt: z renouatiōe res-
ruz delectabiliū: puta vestiū z siliū z habitatiōe cū dilect⁹. **E**t nota q̄
syrupus p̄posit⁹ ex succo buglosse vtriusq; z seta cruda sūme cor p̄for-
tat. **N**ā hec sūpra simplicia v̄l p̄posita p̄fortāt cor. **E**t ē notādū diligē-

ter q̄ eoz q̄ p̄fortāt cor: q̄dā sūt t̄pata vt iacinct⁹: aux: argētū: buglof-
sa. Alia sunt calida sicut duronicū: zedoar: musc⁹: ambra z seta cru-
da: z ambo ben: crocus. Et gariofoli sūt mirabiles z lignū aloes cru-
dum: z mellissa z semē ei⁹ z cardomomū: cubebe: smaragdus z enu-
la z mirabolani. Alia sūt frigida puta margarita: carabe: campho: a:
corallus: sandali: z rosa z spodiū z lutū sigillatū. ¶ Et ex eis ē corian-
drū siccū z humidū: sed vsus coriadrī inhibeo nisi añ p̄paret̄ mō p̄sue-
to qz alit̄ habet naturā veneni. Amplius scias q̄ oua gallinaz mira-
biliter confortant cor: generant enim sanguinem cordi p̄portiona-
lem: vnde mirabiliter competunt in cordis seruatione z habentibus
cor debile naturaliter.

¶ De Stomacho.

Ex sanitate stomachi toti⁹ corpis sanitas noscitur dispēdari. Nā
stomachus se habet in aīalibz sic radix in arboribz. Sic em̄ a
radice venit alimētū ad totā plātā: vñ si radix nō nutria^t tota
plātā arescit: z si nutrimētū nō sit p̄uēiēs plātā nō diu durat: sic etiaz
si stomachus nō nutria^t z cibus in stomacho nō digera^t totū corpus
arescit: z siliter si digestio corrumpat̄ in stomacho mēbra cetera non
nutriunt̄. Error em̄ notabilis fact⁹ in prima digestionē nō corrigitur
in scda nec in tertia: z sic alimētū est ineptū ad h̄ vt p̄uertat̄ in nutritū
et per consequēs deficit vita. Et cum vita per alimētū cōsistat mul-
tum sollicitari debemus in custodiēda stomachi sanitate. ¶ Ad cus-
todiēdā igit̄ stomachi sanitatē iubēt quidā sapientū semel in men-
se vomitū prouocare cum aqua calida z aliquātulo aceti. Hoc enim
mundificat̄ stomachū a superfluitatibz cibi z potus z humoribz ma-
lis. Amplius comedere vvas passas in ieiuno cum granis suis sto-
machum confortat z rectificat eius malam cōplexionem. Absinthiū
et spica nardi in potu eum confortant et sanū eum conseruant. Em-
plastrum ex mastice z ligno aloes confortat stomachū et eius malam
complexionē rectificat. ¶ Amplius potus absinthij soluit stomachi
duriciem et expellit ab ipso grossos fumos. Et volens conseruare sto-
machum vtatur̄ cibo facto ex aubus sicut pardi cibz: turturibz iuue-
nibus in aqua coctis. Caueat ne comedendo aquam frigidā bibat ni-
si forte in fine comestionis si fuerit ea assuetus et aliter non z parū bi-
bat ex ea. Amplius syrupus rosatus aromatizatus cum ligno aloes
stomacho prodest et sanitatem eius conseruat. Dicit aristoteles q̄ su-
mere in ieiuno drag. iij. electuarij de ligno aloes z reubarbaro confor-
tat calorem stomachi et adiuuat digestionē: et eius orificium a flcu-
mate mūdificat: procurat appetitum z ventositatem remouet. Et si-
militer aqua rosarū cum mastice et carnibus citonioruz rectificat sto-
machum. ¶ Amplius inunctio stomachi ex oleo de mastice digestio-
nem eius et complexionem rectificat. Amplius multū app̄ot o vsu.

coriandri ꝑditi in cuius ꝑdimēto addat ligni aloes drag. j. gariofiloz
 spice nardi sādali muscatelli añ. drag. semis cinamomi electi: melano
 pipis añ. drag. j. z semis fiat puluis. **F**iant ergo. iij. libze coriandri
 conditi z addat ꝑdictus puluis. **A**mplius euitent genera fructu
 um scilicet poma: pira: mespila: auellane: grana pini: zeuitent omnia
 lacticinia z medulle z cerebella z maxime quadrupedū. **E**t vniuersa
 liter omnia interiora magnozū animalū quadrupedū: vti tamē pos
 sunt cerebella gallozū z gallinarū z ceterarū auium ꝑter q̄s auū des
 gentium in ripis aquarū. **P**ellicula interior stomachi gallinarū mi
 rabilem ꝑrietatē habet ī stomachi hoīs ꝑseruatione. **E**t scias q̄ om
 nes medicine z omnia facientia abominationē stomacho inimicant
Amplius retētio fecū z ventositatū est de hīs que debilitat stoma
 chum. **E**t coitus immoderatus maxime debilitat stomachum. **S**u
 specti igit de stomachi debilitate z passionibz eius cōtineant. **A**m
 plius vigilia imoderate summe debilitat stomachum z etiā dimissio
 exercitiū. **E**t vomitus laboriosus debilitat stomachū imo ipsiꝑ conti
 nuatio mortē inducit. **E**t hoc vidi ꝑ experientia: attamē vomitꝑ nō
 laboriosus est innatiuus z laudabilis ex parte purgatiōis. **A**mpli
 us ex debilitantibz stomachū sunt ceruisia z vinuz nouū nō defecātū
Et similē potus inter duas comestiones digestionē stomachi adhuc
 nō cōpleta stomachū debilitat. **A**mplius scias q̄ mētis curiositas
 z ingenij sollicitudo sunt de hīs que maxime stomachū debilitant.
Sūme vitāda est repletio nauseatiua z multiplicatio ferculozū et
 eoz interruptio z silic eoz difformitas z mense ꝑlogatio z mala ma
 sticatio z potus multiplicatio. **N**ec em̄ oia digestionē corrupūt z sto
 machū debilitant. **N**ec sufficiāt de cōseruatione sanitatis stomachi.

De Epate.

Consequēter dicamus de sanitatis epatis cōseruatione. **D**icas
 mus q̄ decoctio reubarbari: reupontici: absinthij: eupato
 rij rose z lacce administrata in ieiuno cōfortat epar debilita
 tum. **E**t similē electuariū de lacca rosīs. **E**t similiter comestio carniū
 subtiliū laudabiliū puta perdicū iuuenū z similiū cū ciceribz decocta
 rum vel assatarū nō ad carbones sed cū aqua calida: hec em̄ melior ē
 assatura. **N**ā illa q̄ fit ad carbones nō euadit ab adustione vl' siccitate
 nimia nisi custodiat diligenter. **S**ed assatura q̄ super aquā fit calida
 equalit z vniiformit fit: z ab adustione securat. **U**ue passe z ficus albe
 epar magnificāt. **N**ā qm̄ epar in dulcibz delectat ideo facilius ea ape
 tit z auidiꝑ. **E**t huius ꝑbatio est cōsequēter si anser vel gallina ficubz
 sit impinguata carnes eoz pingues erunt z humide z delectabiles et
 ius eoz delectabilissimū. **F**icus vero z vue passe si cōmedant in ieiu
 no epar deopilat z cōfortat z eiꝑ cōplexionē rectificāt. **E**t similē pul
 li parui in modica aqua decocti in cibo sumpti epar cōseruat z cōfortat

tant. **A**mpli⁹ notandū q̄ vsus maloz granatorū dulciū z vuarū
 passarū magnificat epar z intantū eius malā cōplexionē rectificat q̄
 comedentē ridere facit. **V**inū etiā subtile in substātia moderate sum
 ptū epar calefacit z de opilat z cōfortat z cōseruat: z eius sanitas to
 tum corpus in sanitate cōseruat. **A**mpli⁹ scire debes q̄ intromit
 tere cibū sup cibū sc̄z indigestū z error ordinis eius ē ex rebz maḡ no
 ciuis nō solū epari sed etiā stomacho. **E**t siliter potare subito aquaz
 frigidā i ieiuno z p⁹ balneū coitū et exercitiū q̄nqz pducit ad ifrigida
 tionem vehementē eparis z ydropisim. **E**t si aqua frigida q̄s indigue
 rit ppter eparis inflāmatōm nō recipiat eā solā sed cū aliq̄tulo vini
 vt nō infrigidef̄ vehementer. **N**ec traiciat impetu ose: rāsglutiēdo sed
 paulatim sugendo. **A**mpli⁹ scias q̄ oīa viscosa epari nocēt ex pte
 qua faciūt accidere opilationē. **E**t ex eoz sūma est frumentū: nō omne
 sed glutinosum. **E**t supposito q̄ bene digerā in epate causabit in mē
 bus sequentibz opilationē. **E**t siliter vinū dulce opilat epar z deopi
 lat pulmonē. **Q**ui⁹ aut̄ causa est qz vinū dulce nō gradatim veit ad
 epar: ex eo q̄ epar multū diligit ipm quia dulce z ppter facilē eius pe
 netrationem quia potus et quia calidum quare non moratur ea q̄n
 titate qua separetur fex ab eo immo peruenit ad epar cum grossitudi
 ne sua. **I**nuenit em̄ vias scilicet meseraicas paratas: sunt em̄ ample
 et vene in eparis substātia sunt valde stricte. **C**ū ḡ ad epar peruenit
 nō morat̄ q̄ritate qua digerā imo expellit̄ subtile in venas stricte
 velocitate sue penetratiōis et remanet sedimen ppter viāz cōstric
 tiōē. **S**ed in pulmone p̄trariū euenit. **N**ā ad pulmonē venit vinū dul
 ce cū iam colatū est a via meatuū mery p viā resolutiōis ex meatibz
 stricteis ad amplos. **A**ut ex via cōcaue cū iam dimisit feces. **E**t vadit
 adhuc illuc cum sit colatum z transit ex meatibz stricteis ad amplos
 quare colat̄ vice alia. **E**t bene scias q̄ medicine in q̄bus est amaritu
 do qua fiat apertio: z stipticitas quedā qua fiat confortatio: z odor cō
 ueniēs substātie spūs phibens a putrefactiōe: sunt inquantū hmōi
 medicine epari cōuenientes: z hmōi sunt cinamomū sticados: absin
 tiū: mirra: spica: crocus: z similia. **S**cias q̄ auellane conuenientes
 sunt epari omni qm̄ nō sunt vehement̄ caliditatis z sunt aptiue z eaz
 chym⁹ ē bon⁹. **E**t epar lupi z carnes limatiarū pueniētes sūt epari cū
 pprietate que est in eis. **E**t siliter species endinie z specialiter illa in
 qua est maior amaritudo. **E**pari em̄ calido cōpetunt ratiōe pprietat̄
 et deopilatōnis z amaritudinis z alicuius stipticitatis. **S**i igit̄ epar
 sit calidū species endinie administrent̄ cū melle vt earū frigiditas tē
 peretur. **E**t hec de eparis cōseruatione.

De Splene

Consequēter de splene dicendū est. **N**am splen est instrumen
 tū ridendi. **D**abentes em̄ splenē bene dispositū z fortē ad mū

dificandū sanguinē grossum et turbidū ex quo corpus nō pōt bñ nu-
 triri naturaliter sunt leti z sine tristitia. Et p oppositū splene existēte
 debili sanguis grossus z turbidus manet in venis z mouet ad cor z
 ad cetera mēbra corpis z iō reddit hoīem tristē et melancolicū. Bene
 ergo sollicitari debemus de sanitatis ipius pseruatiōe. Confortē em̄
 corpus splenis cū cibis bene nutriētibz et deopilantibz cuiusmodi
 sunt gallina cocta cū modico brodio: z carnes pulline z eduline cum
 modico aceto cōdite: z lac nouiter mulsum cū modica succara z eli-
 ga lac capraz z camelinū. Nec em̄ splenis opilationē apūnt et eius
 sanitatē custodiūt. Et vinū rubeū in cōmestiōe sumat. Et gñalit om̄
 ne qđ impinguat pdest spleni: om̄ em̄ tale restringit splenē z ipsum
 tpate diminuit. Paruitas splenis significat bonā cōplexionē corpis
 et eius grossicies cōtrariū. Absinthiū etiā in potu cū melle sumptuz
 pdest spleni z eius cōplexionem rectificat. Et dicūt medici qđ bibere
 aquā vel vinū que diu steterint i vase tamarisci cōfortat et conseruat
 splenē. Caueat qđ a grossis z stipticis fructibus: cuiusmodi sūt pira:
 mespila: sorba: coctana et silia: qm̄ orificia splenis cōstringūt z articu-
 los debilitant. Caueat silr a grossis carnibus puta bouinis caprinis
 ceruinis z porcellinis. Et ab om̄i legumiez oī qđ fit de lacte: puta ca-
 seo z lacte acetoso. Nec em̄ oīa epar et splenē ledūt z colerā nigrā ge-
 nerāt. Et vtať vino albo vel citrino qđ splenē attenuat z opilationez
 apit et ei⁹ grossiciē subtiliat. Et dicūt quidā empericorū qđ sanitates
 splenis cōseruat: vt qñ ire velis sinistrū pedē añ dextrū moueas z hoc
 in ascendēdo z descendēdo seruet. Nec sufficiāt de splene

De Intestinis

Dicam⁹ quō intestina in sanitate cōseruant: qđ fit cū a fecibus
 in eis cōtentis mundant: z silr cū ab humore viscoso qđ in eis
 multiplicari cōsuevit: vel ex regim̄is malicia vel ex debilitate
 mundant: nam hic hūoz interdū impedit exitū fecū naturalē. Mū-
 dant ḡ intestina a fecibz z hūoze viscoso cū potu aque mellis in ieiuno
 et cū cōmestiōe ficuū siccaz pinguiū in ieiuno: vel cū potu aque deco-
 coctionis earū. Et ad idem valet pdiū pingue agni annualis decocti
 cū bletis. Et ad idē valet brodiuz galli antiq̄ decocti cū polipodio et
 aniso. **A**mpli⁹ scias qđ vne passe nō enucleate in ieiuno comeste pre-
 ceteris intestina pfortant. **A**mpli⁹ dicūt quidā qđ risum decoctū in
 recenti lacte comestū intestina cōfortat et nutrit. Nolens aut̄ sani-
 tatem suoz intestinorū cōseruare caueat ab om̄i cibo acetoso acuto
 grosso et viscoso. Abstineat a pane azimo z a carnibz animalū mag-
 norū domesticorū z siluestriū: bouz: vacarū: leporū z porcorū domesti-
 corū: ansez: anatū domesticorū et siluestriū z ab iterioribz animalū. Et a
 piscibz paruis recentibz et salitis. Caueat et ab assatis ex piscibz z car-
 nibus. Abstineat a caulibus: rapis: pomis: piris: mespilis: sorbis: z si

milibus. **A**mplius abstinere ab omnibus generibus oleorum preterquam a ruta bleta: feniculo: petrosilino et similibus calidis sicut meta et eruca nam in alijs ab istis est inflatio. **A**mplius abstinere a generibus lactis et eorum que sunt de lacte. Cucurbita et cucumeres et citonia inimicantur intestinis. **A**mplius nuges amigdale humide et fabe specialiter humide et vltra legumina specialiter humida nocent habentibus intestina debilia. **A**mplius mora celsi multum nocent intestinis et similiter granata acetosa. Suspecti ergo de egritudinibus intestinozum abstinere a predictis. Et sciatur quod ventositatum retentio multum debilitat intestina et quandoque producit ad hydropissim et generat tenebrositatem visus et epilepsiam et vertiginem. **A**mplius exercitium post cibum immediate et similiter potus aqua frigide et vinum plimum post cibum immediate nocent visceribus nocumeto mirabili: et similiter coitus imoderatus specialiter super cibum multum debilitat intestina. Dixerunt sapientes quod alleum coctum cum carnibus pinguius edere mitigat intestina et impetuosas eorum remouet ventositatem et inflationem presumit. Comedere etiam alea cruda sicut faciunt galkici dolorem intestinozum curat et grossam repellit ventositatem et ideo alleum dicitur tyriaca rusticorum.

De Renibus

Quod preter ceteris conseruat renes et confortat quando debiles sunt in propria operatione puta ad attrahendum propria aquositate vrinalem sanguinis dicitur spinargia cum carnibus arietis decocta et comesta. Ad idem valent vire passae bene enucleate. Renes enim nutriunt et feculentiam vrine mundificant. Semina melonum post potum comesta cum zuccara idem operantur. Et similiter pulpa melonum cum zuccara comesta ad idem valet. **A**mplius farina ordei cum lacte preparata renes impinguat et eorum sanitatem conseruat. **A**mplius ad idem valent pinee et amigdale cum penidibus comeste. Omnes fructus frigide nocent et similiter acetum et carnes grosse sicut caprine bouine et lac acetosus. Et omnes herbe frigide multum nocent renibus: sed rapa predest aliquantulum. Et scias quod lacti omnino inest proprietas mirabilis in confortatione renum et comedere renes cum aliquibus alijs impinguat renes et confortat. Lacetia camelinum comestum renes confortat aggregat et consolidat. **A**mplius vinum passulatum aliquantulum ponticum renes confortat. Et coitus imoderatus et balneum imoderatum: et odire tranquillitatem et quietem: et multum vti cibis diurecticis et potibus renes debilitat et rarificant et calorem eorum innatum exalant.

De Vesica

Scias quod electuaria calida puta dyagalanga dyatriopipereon et similia confortant vesicam. **P**otus aque frigide in ieiuno vesica debilitat. Etiam sepe comedere vix preseruat vesicam ab egritudine. **A**mplius panis tritici preparatus cum butiro vel cum melle magnam habet proprietatem in preseruando vesicam. **A**mplius trag. semis de ligno aloes quilibet die in potu supra valz contra frigiditatem vesice et eas confortat. Nihil

adeo ledit vesicā sicut lōga vrine retentio vltra volūtatē mingendi.
Ampli⁹ comedere carnes bouinas z herbas frigidās: et cibaria fri-
gida et aquā frigidam bibere in ieiuno mltas egritudīes generant in
vesica. Et sup oīa vsus aceti ledit vesicā sicut dicit galienus.

De Ano

Anus est mēbz de facili lesionē suscipiēs et cū suscepit difficul-
ter curat quare indiget bono regimie cū cibis z alijs rebz con-
uenientibz. Sanitatē igit ani custodire cupiēs nō sedeat diu
sup terrā vel sup frigidū actu. **A**mpli⁹ abstinere dz a carnibz boui-
nis z vniuersaliter a carnibz grossis siluestribz z generantibz coleram
Colera em suo acumine ledit anū. **C**aveat ab omībus generibz acru-
minū. **S**edere em aliqñ aliquādiu supra lapidē calidum in stupha
anū cōfortat. Nā sua ppria caliditate actuali psumit humiditatē su-
perfluā ani. Est em an⁹ velut toti⁹ corpis emunctoriū: vñ ad ipm flu-
unt multe hūiditates. **A**mplius: cibi stiptici nō cōpetūt hñtibz anū
debilē nec fructus frigidi. Utant⁹ carnibz arietis castrati iuuenis pin-
guis cū modico brodio. **E**uitent cepe sup oīa qm orificia venaz apit.
Etia sedere in sede facta de corio leonis anū cōfortat. **E**t siliter sedere
in sede facta de corio thauri et forte cerni z quorundā alioz quoz
coriū bz pprietatē in calefaciēdo z pfortādo anū cū qs sederit sup eis.

De Emorroydibus

Sed qz quidā solēt pati emorroydas in pcessu etatis eozū qsi
naturaliter sicut mulieres patiuntur fluxū menstruozū. **N**os
volum⁹ hic ponere vnū puū capitulū regimīs sanitatis eozū
qui emorroydibz vexari solēt ne forsan ex errore regimīs pl⁹ grauent⁹
Tales aut tpe qctis scz tpe q nō vexāt ab emorroydibz si forsan du-
bitarēt nimiū fluxū futurū euitare debent oīa acuta salsa z silia dul-
cia inflāmabilia frixa: assata z maxime si sint arida. **E**t vitent oīa in-
flāmātia sanguinē: puta irā: coitū: exercitiū forte: stuphā z balneum.
Nec em sanguinē acuit et inflāmāt. **A**mpli⁹ talibz nō cōpetūt vi-
na acuta fortia nec spēs valde calide. **E**t vlr nihil apitiuū venarū eis
est pueniēs. **E**t vlr vitare dñt oīa ledētia anū z intestina. **A**mplius
vitare dñt oīa generātia sanguinē grossū et melancolicū qz talis san-
guis est materia emorroydarū z hmōi sunt carnes grosse aīaliū silue-
striū: vt puta carnes ceruoz: lepoz: boum z siliū et auū degētū in
ripis aquarū. **E**t vinū eozum non debet esse nimis grossum ne sang-
uinē melancolicū generet: nec nimis subtile ne appiat orificia venarū:
nec nimis forte z acutum ne sanguinē reddat nimis mobilē z
subtilē: sit ergo vinū mediocre z calore z fortitudie et debilitate odo-
riferū et boni saporis. **A**mplius cauere debent a medicinis laxati-
uis et attractiuis hñtibz caliditatē et acuitatē et specialiter ab aloe

et scamonea in quibus virtus est fortis in appiando orificia venarū
 Etia caucere debent a clisteribz z specialiter acutis z pungitiuis ne ex
 eis emorroydes puocent ante temp⁹ debitū a natura. **T**ame lau-
 do q^d pcarent habere ventrē laxum cum aliquibus lenibus remolli-
 tiuis cuiusmodi sūt cassia fistula brodia pinguis et bureta boraginū
 et bletarū cum oleo oliuarum: z brodium caulū. Ad idēz valet come-
 stio ficū siccarum in principio mense z etiam valēt fructus: umidi
 puta pruna bene matura et vne et similia. **V**entris cōstipatio cōsue-
 uit ledere multū patientes emorroydas tpe fluxus eoz: z ergo bonū
 est ante illud tempus pcurare ne feces in intestinis remaneant. **S**ci-
 as q^d extremitates porcōz cōueniunt patientibz emorroydas: z simi-
 liter extremitates vituli. **N**on em̄ pmittunt emorroydas nimis flue-
 re. Ad eandē intentionem potest valere risum z amidū z alia stiptica
 delectabilia: puta: pira z coctana: non quidē ante cibū ne ventrem cō-
 stipent sed post: z maxime tempe quo fluunt si timeamus de eoz flu-
 ru imoderato. **A**d idem valet sirupus rosarum mirtus cū aqua ferra-
 ta z maxime in estate. **E**t etiā applicatio aliquoz stipticōz ab extra:
 puta rosarum mirtillozū bulitoz in aqua ferrata et deinde exp̄ssozū:
 et hoc in estate. **S**ed in hyeme frigatur saluia in multo oleo rosarū
 et applicet in saculo: z hec sufficiāt

De Iuncturis

Apponamus hic de regimie illoz qui dolores iuncturaz pati
 solent: non quidē curatiuo sed magis p̄seruatiuo. **E**uitanda
 sunt que iuncturas debilitant et que materiā doloris iunctu-
 rarum multiplicant et que materias ad iuncturas fluere faciūt z vtē-
 dum est his que iuncturas cōfortant z materias diminuūt et eas ad
 iuncturas fluere non pmittunt. **S**uspecti igit de iuncturaz dolore
 caueant a fumo argenti viui et etiam a fumo omniū metalloz z a fu-
 mo eozum quibus alchimiste in eoz sublimationibus vti cōsueuerūt.
Vic em̄ neruos sūme debilitat et iuncturas. **A**mplius caueant ab
 aceto quia neruos ledit: z idem facit accetositas citri: z vniuersaliter
 omnia accetosa. **A**mplius lac et omnia lacticina nocent neruis et
 iuncturis: et etiā pisces recētes iuncturas mollificant. **E**t assiduato
 comestionis pomozū generat dolorem iuncturarū et neruozū: z idēz
 potest intelligi de alijs fructibz vaporosis frigidis. **A**mplius allea
 et omnia alia acrumina nocent neruis z iuncturis. **A**mpli⁹ scias
 q^d nauseatiua satietas maxime vitanda est ab his qui suspecti sunt de
 doloribus iuncturarū. **E**tiam vitandū est exercitiū forte post cibum
 imediate: et coitus imoderat⁹ post cibum. **E**t idem intelligat de bal-
 neo. **N**am hec sunt cause quare materia indigesta fluit ad iuncturas z
 neruos. **S**imiliter potus imoderatus z maxime vini post cibū et si-
 ne cibo est euitā dus. **E**st em̄ causa indigestionis que est magna causa

doloris iuncturaz. **E**tia cuitand⁹ est somnus diurnus imediate post saturitate. Est em causa reumatis: vnde materia reumatizante ad iuncturas multiplicat. **C**ibaria aut talium hoim debet ad aliquale grossiciem declinare ne humor generatus ex eis sit aptus fluere ad iuncturas ppter subtilitate. **D**ebet ergo eoz cibaria esse melancolica grossa no quide intantū qd cause indigestio: sic em lederent ab eis. **E**t ppter eandē rōnē cibaria eoz no debent esse nimis calida: ne vias appiant et humores ex eis generati fluxibiles fiant. **N**ec nimis frigida ne causent indigestionē. **E**uitent carnes salsas et pisces salsos: z vlr omia digestionē repugnantia cuiusmodi sunt carnes bouine antique z dure valde z carnes porcine multū antique: z carnes aialiu siluestriu magnoz antiquoz z specialiter salsozū. **E**t ppter eandē rationē; euitare debent cibaria facta de pasca azimaz panem azimum. **N**ec em omia digestionē repugnant. **U**nde si cōtinuent causant indigestionē z maxime si recipiant in magna quātitate. **V**erū est tñ si carnes bouine perfecte digerant satis cōueniūt eis. **Q**m sanguis generat⁹ erit laudabilis qualitatis z grosse substantie. **C**arnes cōueniētes eis sūt carnes vituli vni⁹ anni z carnes cuniculoz z lepoz iuuenū. **P**isces no multū conueniūt suspectis de dolore iuncturarū. **E**t si vti contingat piscibz vtatur hōis piscibz: sic sūt pisces marini laudabiles no bestiales: no sine squamis: vñ garnati: rogeti: sole: z plaicie sunt eis cōuenientes: z sicut ostree marine et etiā mole. **E**t laudo qd decoquant in vino z addat in decoctione cynamomū frustatim incisū. **C**arnes volatiliū puoz no multū eis cōpetūt ppter eaz subtilitate. **E**t sicut leguminū gna suspectis de dolorib⁹ iuncturaz no cōpetūt. **N**ūc em duricie z micrositatie z substantie grossicie z digestionis difficultate: ex quibz cōcluditur vsus leguminū iuncturas ledere. **E**t omnes suspecti de dolorib⁹ iuncturarū debent vti fleubothomia vel farmacia vel vtraqz in principio veris z ante temp⁹ in quo iuncturaz dolores eius ptingere solent. **S**ed qz hoc magis p̄tinet ad regimen curatiuū transeo. **S**ufficit ergo ad p̄ns scire qd fleubothomia vel farmacia vel vtraqz scdm qd melius videbit expedire in tempibus determinatis in regimine sanitatis taliū est expediens ad eozū conseruationē z p̄seruationē. **Q**uibus aut conuenit fleubothomia z quib⁹ farmacia hic dicendū est. **S**i em corpora sunt sanguinea tunc iuncturarū dolor ex sanguine contingere solet vel ex oim humorū plenitudine z tunc non est dubiū fleubothomiaz cōpetere. **E**t si vn⁹ aliozū hūoz a sanguine dominet⁹ p̄uenit farmacia. **A**mplius non obliuiscaris qd vomit⁹ est cōueniens valde ad p̄seruandū a doloribus iuncturarū z specialr inferioroz diuertendo materiā z eradicādo. **A**mplius vitari debet ira z tristitia: hec em digestionem eoz ūpūt. **E**t vniuersaliter oia digestionē repugnantia puta voracitas comestionis: ploungatio mensē: diuersitas ciboz z vinoruz in

eadem mensa et curiositas nimia circa agibilia et comedere cibaria digestioni repugnantia vel ratione qualitatis vel ordinis vel modi preparandi vitanda sunt ab his qui suspecti sunt de iuncturarum dolore. Et est notandum quod assiduatio lotionis extremorum in aqua salsa naturaliter vel artificialiter est de conservantibus sanitatem iuncturarum corpe non exente plectozico. Potest etiam fieri lotio ex decoctione camomille scicados et rosarum. Et si forsitan iuncture fuerint frigide addatur ebullitio in dicta decoctione. Super omnia suspecti de dolore iuncturarum sollicitari debent ne corrumperetur venter sit constipatus sed laxus quod si sic bene quidem: si autem percuretur cum clisteri resolutio communi et cum cassia fistula. Et caveant a frigore extremorum immoderato.

De membris generationis

Quam sequenter de illis que confortant membra generationis. Et quod generationis membra ordinata sunt a natura et ad actum generationis que consistit in spermatis generatione et fermentatione et eiusdem partem coitus que venientis emissionem et in plura finali generatione: illa que ad hec iuuat membra generationis confortat. Et quod defectus coeundi et gnanandi interdum puenit a principalibus membris in interdum in isto capitulo loquor de isto: quod de confortatione membrorum principalium super dictum est. Notandum quod actus coitus vsitatus modo et hora convenientibus est de his que maxime confortant membra generationis. Sic enim mulierum mamille melius lactant et lac gnanant ex vsu lactationis: modo: qualitate: quantitate et hora venientibus et ex de assuetudine lactationis totaliter per actum lactationis et generationis venientis lactis et interdum lacte corrupto mala acqrente qualitate mamilla destruit: sic suo modo intelligo de membris generationis que ordinantur ad actum coeundi. Perit enim actus si actus non assuescat. Et interdum ex spermatis detenti corruptione: non solum seminaria vasa sed etiam totum corpus corrumpitur. Sperma enim corruptum in toto corpe se habet ad modum veneni. Unde sicut parum veneni sufficit corrumpere totum corpus ita et spermatis corrupti aliquantulum sufficit corrumpere totum corpus. Usus ergo moderatus coitus est vnum ex his que confortant membra generationis. Habet etiam coitus moderatus que plurima alia iuuamenta et immoderatus que plurima nocumenta que inferius apparebunt ubi de coitu specialem faciemus mentionem. Sufficit enim ad presens scire quod coitus moderatus et debite assuetus membra generationis corroboret et confortat et immoderatus debilitat et etiam totalis dimissio. Ille ergo qui sanitatem membrorum generationis desiderat fugiat illa que coitum debilitant et impediunt et vtatur his que coitum confortant. Debilitantia autem coitum et virtutem eius sunt res meditatiue: sicut horribilitas coeundi. Tanta enim videtur esse horribilitas in actu coeundi quod nisi esset delectatio admixta: ne dum homines sed etiam alia animalia fugerent actum coeundi. Unde quidam homines eleuati spiritu contemplationis hunc actum totaliter ab-

horrent: et ideo debiles sunt in actu et membra generatiōis debilitant
Et non solum horribilitas sed etiam verecūdia et antecessio itellec⁹
ad cor facit deficere ab actu coeundi ex quo mēbra gñatiōis debilitāt.
Ampli⁹ scias q^d balnei multiplicatio est ex his q^{ae} debilitāt membra
generatiōis in actu coeundi: et etiā frequēntatio fleubotomie et p̄cipue
arteriarū et venarū que sunt retro aures. Ab his ergo cauere debz qui
sanitatem membrorū generatiōis desiderat. Abstineat etiā a quibus-
dam quorū vsus nocet actui coitus. Quedā em̄ nocent desiccando: et
quedā nocent infrigidando et stupefaciēdo: et quedā utroq^{ue} mō. Un̄
agnus castus vaporatus et bibitus nocet. Et etiam herba basiliconis
Camphora abscindit coitū infrigidando et exsiccādo: et silr semē cau-
lium. Unde tale semē sumptū post cibū corrumpit sperma. Et simili-
ter vsus coriandri debilitat coitū infrigidando et desiccando. Acetū
etiam et omne acetosum abscindit coitū infrigidādo. Qui ergo deside-
rat sanitatē membrorū generatiōis: debet vti multiplicatib^{us} sperma
et caloz; innatū et spm̄ ventosum. Nec em̄ sunt necessaria in coitu
scz materia exuberans: calor incitans et ventositas erigens. Quedam
iuuant ad actū coitus multiplicādo sperma: et alia cōfortando calo-
rem: et alia vētositatē generādo. Et quedā sunt que ab omnibus his
modis coitū iuuant et mēbra gñatiōis p̄fortāt et p̄seruāt. Et de nūcro
borū sunt medicine q̄dā et q̄daz cibi. **P**icam⁹ ḡ de cibis. Meliora
em̄ cibi sunt carnes edī pinguis masculi et carnes ouine et cicer et cepe
absq^{ue} frictōe carnis: frictio nāq^{ue} p̄hibet p̄fortationē carnis et multitu-
dinē nutrimenti eius quia frictio desiccāt. Ad idem valent galline et
pulli colūbini impinguati et p̄rie allaude et oua sorbilia p̄rie pulueri-
zata cū cynamomo et pipere et galāga et sale scinci: et oua pisciū: et ca-
ro pisciū calida. Et si fuerit illic frigus resiste cū zinzibere et pipere et
macropipere et cynamomo et silibus. Et cibus de rapis et napis: et
cibus de caulib^{us}: et cib⁹ de baucijs: et p̄rie, de baucijs postq^{ue} bñ deco-
cta est caro earū valēt ad idē. Et de illis q̄bus fit iuuamentū sunt ce-
rebella paruarū auiū et butirū et lac. Et siliter cibus qui fit de critico
cocto cū multa aqua vsq^{ue} quo fiat sicut puls et risi cū lacte et caro cū
lacte ouino. Et conferunt in secundis mensis speragi eruca et porri:
et capita cardorum et menta p̄rie ip̄a em̄ confortat membra sperma-
tis valde et eius vsus fortitudinem facit super sperma quare forte fit
desideriū. Et sciendum q^d ille qui assiduam comestionem passerum
et bibit super eā lac loco aque sine cessatione est erectus et multi sper-
matis. **A**mplius cepa frigatur cum butiro donec rubea fiat et dis-
soluatur in decoctione et frangan^t sup eam oua et erit cibus conueni-
ens in conseruatione membrorū generationis. Sunt autē quidam
quorum complexionēs sunt calide desiderantes tamē cōseruationē
et confortatiōem membrorū generationis. Et his cōpetunt lac acc

rosu[m] et lac dulce et pisces assati calidi et melones et citrulli cucume-
res et cucurbita et fructus et olera humida omnia ita q[uod] lactuca et se-
m[e] portulace addunt eis i[n] spmate quibus co[n]ter noceat. Et albumen ouis e-
st plimi iuuamti multiplicans spma. Et cerebella aialiu[m] et medulle eorum
et cancri fluuiales conferunt eis. **A**mplius granu[m] pini bene confos-
tat. Et etiam carnis amatu[m] sperma multiplicat.

De conseruatione cutis et similium

Qonsequenter dicamus de conseruatione cutis et musculorum
et membrorum exteriorum totius corporis. **H**ec enim conser-
uantur balneationibus in aqua calida suauis aut in balneo ae-
reo mediocri cum mundificatione conuenienti. Corporis aut[m] mundi-
ficatio fit cum suauis cutis fricatione et leni inunctione cum oleo oliua-
rum antiquo odoris suauis in t[em]p[or]e hyemis vel cum oleo rosaru[m] et vio-
larum in t[em]p[or]e estatis. **E**tiam sciendu[m] est q[uod] inunctio facta in balneo
cum melle de spumato mirabiliter mundificat a sordicie et extrahit
quod est sub cute de supfluis humoribus et poros exire facit. **H**oc
idem facit farina fabaru[m] et ciceru[m] cum fricatione panni asperi. **H**ec enim
calorem viuificant et cutem attenuant. **A**mplius scias q[uod] multus
motus iuncturarum confortat corpora fleumatica. **E**xtremitates au-
tem lauentur cum aqua calida in hyeme: et cum frigida in estate. **E**t dixe-
runt sapientes q[uod] fricare unguis manu[m] et pedum cum aqua et acce-
to conseruat eos a contractione denigratione et etiam ne abscondant:
inunctio cum sale et oleo mixtis eos confortat et specialiter plus pro-
dest eis aqua calida quam frigida. **C**alciametu[m] strictu[m] ledit digitos pe-
dum: est enim causa suppositionis digitorum pedum vnus supra ali-
um: et distortionis eorum. **I**tem ire plutum temporibus frigidis et
nudis pedibus pre ceteris ledit cerebrum et infrigidat et debilitat o-
culos et est causa distillationis vrine. **E**t scias q[uod] ludus palme ambabus
manibus simul in alto p[ro]iciendo brachijs multu[m] confert quonia[m] eo-
rum conseruat sanitatem. **A**mplius scias q[uod] fricatio pedum quando
fit ieiuno stomacho eorum grauedine et itinerandi lassitudine et du-
riciem remouet. **E**t similiter fomentatio pedum et crurium in aqua
contractionem siue concussionem: tumoru[m]q[ue] ex lassitudine et longa iti-
neratione remouet omnino.

**Capitulu[m] VII. de regulis regiminis sanitatis ap-
propriatis sexui femineo.**

Qonsequenter dicamus de regimine sanitatis mulieribus ap-
propriato. **S**unt enim quattuor appropriata mulieribus: puta i[n]m-
pregnatio: puritio: lactatio: et per consequens mamillarum co[n]-
seruatio et menstruorum euacuatio: de quibus breuiter dicamus: et
primo de imp[er]natio[n]e. **S**unt enim quedam mulieres simpliciter steriles

et maleficiate quibus hoc capitulum non deseruit. Et alie que non sunt
steriles sed non de facili impugnantur et tamen sunt sub latitudine sanitatis
Primo ergo nos ponemus regimen taliu[m] mulieru[m] antequam impugnen-
tur ad hunc finem quod facilius impugnentur. Secundo earundem ponemus regi-
men postquam sunt impugnatę ut fetus possit ad debitum finem venire. Ter-
tio eorundem ponemus regimen cum actu parturierint et parturierunt. Quar-
to ponemus regimen lactantiu[m]. Quinto quo ad hoc ponemus regulas
quibus scitur matricis conseruatio ex menstruoꝝ debita euacuatio
ne et alijs. Quantu[m] ad primum: notandu[m] quod quedam mulieres non sunt
benefecunde de paccides: rone alicuius malefici a quo bonu[m] est precauere
quantu[m] est possibile. Et interdum propter malicia[m] figure aut compositionis ma-
tricis et colli eius. Et etiam propter malu[m] motu[m] coniunctionis viri cum muliere
Et etiam propter vsum quarundam reru[m] conceptionem impediens. Primum
ergo nos ponemus aliquod ex quibus maleficia poterunt precaueri et euitari.
Si enim serapinu[m] in camera posueris siue hyperico omnia demonia fug-
gabuntur. Unde hypericon dicitur a multis fuga demonis. Item lapis
magnetis portatus ad idem valet et concordiam facit inter viru[m] et mu-
lierem. Ad idem valet adamas que quidam false dicunt esse magne-
tem. Amplius cor turturis portatu[m] fugat demonia et portantem
reddit hominibus gratiosum. Item pirus avis comesta incantatione li-
gatos soluit et prosperitate[m] tribuit. Tyriaca exhibita cum decoctione hype-
ricon maleficiu[m] tollit. Et hyperico emplastratu[m] renibus maleficiu[m] tol-
lit. Amplius corallus si teneatur in domo soluit maleficia. Amplius
squilla integra suspensa in limine hostiu[m] maleficiu[m] tollit. Et idem est de
arthemisia. Ad idem etiam valet radix pionie portata. Item si vir por-
tet secum cor coturnicis masculi et vxor cor femelle sepe conueniet. Item
si quis portauerit semper secum yringu[m] insidias demonu[m] non patietur
Si autem mulier non sit benefecunda propter maliciam complexionis na-
turalis vel accidentalis cum materia vel sine materia utraque contrarijs in
complexione et purgantibus materia peccante. Sed quia difficultas
impugnationis ut plurimum fit ex mala complexionis frigida et humida
cum materia vel sine materia ideo ab hac inchoandū est: et de ea tractan-
dum. Iste enim indigent calefacientibus et desiccantibus matricem et euacu-
antibus humiditatem eius superflua[m]. Unde ierapigra est eis conueniens
farmacu[m]. Et ex eis que exhibentur sunt calide confectiones puta tyriaca
et metridatu[m] et theodoricon et dyacalamentum cum decoctione arthe-
mesie vel abrotani vel calendula. Urina elephantis potata est mira-
bilis in impugnatione: et similiter limatura eboris et si seleos. Simpli-
cia quibus ego consuui uti in hoc casu et in quibus inueni iuuamē-
tu[m] sunt hec: matticaria: arthemisia: abrotanu[m]: calendula: millefoliu[m]:
camedreos: camepitheos: squilla: rubea: tinctoru[m]: spica: blacte bizantie:
omeos et costus. Ex his igitur potest fieri sirupus et vinum tempe-

vindemiarū z balneū. Et quia hoc habet locū in regimie curatio de
 hmōi transeo. **A**mplius debes scire q̄ coagulū leporis supposituz
 post menstruoꝝ mundificatiōē iuuat ad imp̄gnationē. **M**edicine
 aut̄ simplices pessarioꝝ sunt hec: oleū de balsamo: oleū de ben: oleū
 de lilio: costos niger: adeps anseris: blacte bisantie: muse⁹ et spica: cy⁹
 perus: anetū: ameos: ysopus: bdelliū: nux cypressi et gariofili z cor-
 dumeni. Et vt sit ad vnum dicere calida stiptica sunt materia pessari-
 oꝝ mulierum habentiū matricem frigidā et humidā. **A**mpli⁹ de-
 bes scire q̄ fleubothomia sophenarū iuuat multū ad imp̄gnandum.
Primo quidem quia matricē mundificat. **S**ecdo quia facit matricē
 ad inferius descendere: ex quo semen viri perfectius ad eam descēdit
 et attingit. **V**erum est tamē q̄ fleubothomia est cōueniens magis in
 causa calida q̄ frigida: imo in causa frigida forte non cōpetit nisi p̄
 pter causas p̄dictas. **A**mplius exercitiū z stupha sicca z cibi subtri-
 tes et clisteria calida z exsiccatiua cōpetūt mulieribz habentibus ma-
 tricē humidā z pingue. **S**iliter vinū forte z rubeum z tyriaca talibz
 cōueniunt. Et inunctio matricis ex oleo de lilio est eis cōueniens: et
 siliter ex melle albo. **I**nterdū etiā mulieribz nō bñ secundis cōpetūt
 dissoluētia ventositatē impediētē cōceptionē. **Q**ue aut̄ sunt illa sat̄
 est manifestū: puta dyaciminū: anisum: ameos: fenicul⁹: semen rute:
 agnus castus: castoreū et similia z in potioribz z i pessarijs z vnguen-
 tis. **A**mplius scias q̄ testiculi ferris mirabilē hñt pprietatē i facien-
 do mulierē secundā. Et silr matrix leporis z coagulū eius. **E**x his igi-
 tur cū limatura eboris: z sibileos fiat puluis quo mulier vtat̄ mane z
 sero cū brodio cicerū. **V**el cū decoctiōe arthemisie. **I**nterdū aut̄ z ra-
 ro frigida cōpetūt vt mulier efficiat̄ secundā i electuarijs sirupis z bal-
 neis: z quia illa satis nota sunt z etiā ingrediunt̄ regimē curatiuum
 transeo. **R**egimē aut̄ mulieris nō bene secūde p̄pter maliciā figure
 seu cōpositiōis matricis z colli ipius nō vlr̄ haberi pōt. **S**olū em̄ ma-
 licia situs recipit curā: puta qñ est matrix nimis alta: nam per fleubo-
 thomiā sophenarū z per ventosas crurū descendit z cōceptio fit faci-
 lior. **D**ebet aut̄ vir et mulier cōmisceri adinuicem hora modo z figu-
 ra cōuenientibus ad hoc vt sequat̄ fecundatio. **H**ora autē naturalis
 et cōueniens ē postq̄ facta est administratio illoꝝ q̄ menstrua mundi-
 cant: z est p̄fecte mulier mūdāta ab eis. **E**t qñ mulier nō est famelica
 nec crapulata nec ebria. **E**t qñ nō est calefacta nec infrigidata in excē-
 su. **E**t prima digestio est cōpleta z temp⁹ aduenerit suscipiendi alius
 cibū. **E**t eligat̄ hora qua mulier coitū appetit non p̄pter aspectū vel cō-
 fricationē sed naturaliter. **D**ebet aut̄ vir z mulier tāto tpe plongare
 coitū q̄ sperma sit digestū. **N**ec debēt tm̄ differre q̄ ambo spermata
 corrūpan̄. **S**i em̄ accidat illud vtant̄ coitu fm̄ modum qui non est
 ad imp̄gnanduz. **D**einde dimittant ipm̄ tam diu q̄ sciatur q̄ sperma

bonum iam aggregatū sit. **A**mplius plonget vir ludū cum muliere cuius complexio est bona cum mamillarū tactu suavi et verbis amabilibus et tactu pectinis eius et obuiet ei non permiscendo se ei permixtione vera. Cūq; mulier desiderat et affectat permisceat ei fricando de ea quod est inter anū eius desuper et vuluā. Ille enim est locus delectationis eius. Considerat ergo horam in qua sit ipsius mulieris fortis adherentia et eius oculi incipiunt mutari in rubedinem: et eius anhelitus eleuari: et verba eius balbutire: et tunc mittat illic sperma oppositum orī matricis dilatando locum eius illic parumper sed tanta dilatatione ne ingrediatur aer exterior et non est bonum ut vir expleat suū desiderium ante mulierē imo simul parum vel mulier ante. Et in seminum emissionem vir adhaereat mulieri fortissime secundum figurā quod mulieris crura sint eleuata parumper. Nec vir statim descendat sed adhaereat donec videat anhelitū mulieris quietatū et quod nodi oris matricis quiescunt muliere iacente parum eleuatis coris et demerso dorso. Et tunc descendat et mulier remaneat horula vna supina costrictis pedibus et retento anhelitu. Et si dormierit post illud erit melius ad conceptionem et si contingat ipsam conuerti sit ad dextrū latus. **A**mplius scias quod suffumigatio cum aromaticis calidis stipticis est de huius que preparent matricem ad concipiendum. Et non debent talia aromatica calida boni odoris ante conceptionem odorari desuper per nares quod impedirent impugnationem cum essent causa motus matricis ad superiora: sed post impugnationem competit odor eorum desuper per nares et non per inferius: quia ex hoc impeditur abortus. Nam matrix et fetus mouentur ad partem superiorem aromaticis applicatis naribus. **A**mplius dico quod mulier desiderans impregnari et esse fecunda cauere debet a sterilizantibus et conceptionem impediens. Mulier enim volens concipere non comedat os de corde cerui: nec secum portet matricem caprinam nec lapidem vocatum gagates: impediunt enim conceptionem. Item caueat a comestione granorum edere nigre. **A**mplius non portet secum os de corde cerui: nec smaragdum: nec zaphirum. Dec enim impediunt actum coeundi. **A**mplius non portet secum radices pimpinelle nec bibat coagulum leporis post partum nec teneat scolopendriam suspensam supra lectum. Item apis comesta reddit mulierem sterilem sed partum faciliat. **A**mplius non portet secum auriculam mule vel corium nec comedat limaturam ferri: nec succum mente nec matricem mule: reddunt enim mulierem sterilem. Et vniuersaliter vitanda sunt omnia actum coitus impediens que superius dicta sunt a muliere volente concipere. Nos autem hic volumus addere quodam quod multum valet ad concipiendum. **L**oliū enim et thus suffumigata disponunt mulierem ad concipiendum: et si ne pita. Item theodorico anacardinum pessarium imissum cum modico scamonee sine dubio concipere facit si post immediate mulier coierit cum viro potenti.

Amplius ad idē valet mellissa suffumigata et vulua leporis assata et cōmesta. Et spuma quā habet lep⁹ circa os quā rodit herbā si bibat a viro vel muliere. Quidā dicunt q^d suppositoriū vel pessariū vel sacculus de nigella matricē mundificat et ad cōcipiendū disponit s^z teneatur parū q^z nigella est aliquantulū violenta. **A**mpli⁹ aqua cicute exhibita mulieri infecūde mane: eadē die ad vsum ꝛcipiēdi eā cōuertit. Item fiat vnguentū ex cerebro gruis et anrungia anseris vel leonis et ex eo inungat virga virilis cū vir debet coire cū muliere et cōcipiet. Item lapis qui inuenit̃ in cerebro aquile portat⁹ ad idē valet et siliter lapis inuent⁹ in vulua cerue. Item post mēstrua lauet mulier pudēda cū vino puro rubeo et ꝛ⁹ suffumiget cū vino decoctiōis nepite et supponat sibi basiliconē et mentā maiorē et ꝛcipiet si deus voluerit. Item fomentatio ex decoctione rozis marini multū disponit ad conceptiōnē. **I**tem alleū humidū tritū decoctū: cū oleo rosarū quōsq^z ei⁹ aq^z sitas ꝛsumat: suppositū ē mirabile ad impgnandū. **A**mpli⁹ fenugie cum tritū cū adipe anseris suppositū multū iuuat. **A**mpli⁹ muscus cū oleo rosarū dissolut⁹ supposit⁹ multū ꝛfortat matricē ad cōcipiēdū. **I**tem inungat vtriusq^z sex⁹ mēbra cum succo satiriōis et supasp⁹ gat puluis vulue leporis: facit em̃ vt sterilis ꝛcipiat. Et sic patet regimē mulieris añ impgnationem

De regimine pregnantis

Nunc restat ponere regimē mulieris pgnatis. Sūt em̃ qdam inappropriata mulieri pgnati q^z hic breuiter sunt apponēda. **D**ebet em̃ mulier pgnans omnia euitare q^z abortum possunt inducere et specialiter in pncipio impgnationis: tūc em̃ fet⁹ i matrice est sicut flos i arboze q^z ex leui cā cadit ab arboze. Et silr in fine impgnationis añ tps part⁹ puta in septimo vel octauo mēse. Tūc em̃ fet⁹ est in matrice sicut fructus q^z si maturus in arboze q^z ab arboze ex leui motu descendit et sic fetus tpe illo ex cā leui efficit abortiuus. **O**ptet igit q^d mulier pgnas euitet motū supfluū: saltū: ꝛcussionē: casum: et coitum ꝛrie: et repletioz cibi: et irā: et tristitiā: et timorē ꝛrie. **A**mpli⁹ cuitare debet balneū: nisi apud ꝛpinqtatē ꝛtus. Et etiā omnia inducentia tussim: nā tussis fortis ē cā abortus. Et siliter intelligat de sterilitate imoderata. Bonū ē igit vt sollicitē ne ei⁹ caput fiat reumaticū. **A**mpli⁹ euitare medicinas laxatiuas et ꝛ ꝛtes inferiores et superiores. Et si necessitas cogat ad earū vsum fiat hoc cū cautela et sint medicine leues et benedictē. **A**mpli⁹ ꝛcuret habere vētris lenitiōez cū cibis lementib⁹ cuiusmodi sunt brodia pinguia: et pureta de boraginibus et bletis cū folijs violarū: et oua sorbilia et cassia filula cum aliquatulo spice et aqua quorū dā fructuū laxatiuorū. Nā lenitio vētris est pgnantibus multum utilis. **A**mpli⁹ cuitare debet balneū. Balneū em̃ facit abortire dupliciter: ꝛimo quidem lubricando: secundo

faciēdo fetū moueri ad aerē frigidum. **A**mplius euitare debet fleu-
 bothomiā et specialiter de sophenis nisi in casu magne necessitatis et
 hoc ingreditur curam egritudinis. Et scias q̄ quāto fetus maior est tā-
 to fleubothomia est deterior. **A**mpli⁹ euitare debet diurectica mē-
 strua puocātia et partum facilitātia. **A**mpli⁹ euitare debet: sitim
 famē: repletionē nauseatiuā: frig⁹ supfluū z calorem imoderatum et
 ventū australem z similiter borealē post australē. **A**mpli⁹ bonum
 est q̄ p̄gnans utat quibusdam electuarijs cōfortantib⁹ embrionem
 quoz vnum ē dyamargariton. **A**mpli⁹ oportet q̄ vehemēs studiū
 sit in stomachis iparū p̄gnantiū q̄re optet vt p̄fortent stomachi earū
 cū cōfectiōib⁹ ex succara rosarū cū riloaloe z mastice: z electuarijs fa-
 ctis cū succara plurima et specieb⁹ aromaticis in quibus non est mul-
 ta caliditas: z emplastris stipticis calefaciētib⁹ z aromaticis. **A**m-
 plius debet p̄gnans euitare vehemēter pingua et vehemēter dulcia z
 potum aque: et sit contenta potu vini odoriferi: puri: subtilis: pauci.
 Interdum autē oportet mundificare stomachū pregnantis cū appe-
 titus ei⁹ ē valde corruptus. Et quo ad hoc decoctio anisi z polipodū
 clarificata cum succara rosarū est cōueniens mundificatiuū. Nā hu-
 morē euacuat et appetitū rectificat z excitat. Abstineat p̄gnās a caseo
 sicco et acuto: et si forsan appetat assetur humidus super carbones.
Amplius exercitiū tempatū est ei cōueniens. Libaria eius debent
 esse facilis digestionis: boni nutrimenti z multi: indiget em̄ p̄ter se z
 p̄ter fetum. **A**mpli⁹ post cibum cōpetit p̄gnantib⁹ comedere cito-
 nia assata z p̄prie fritā: et similiter frusta ligni aloes indi et assidue cō-
 mestio z fricatio manūū et pedum earū. Et similiter poma granata post
 cibum eis competūt. Et similiter coriandrū conditū. Et scias q̄ mi-
 na citoniorū et bolus armen⁹ est de his que sedāt nauscā earū. **A**m-
 plius scias q̄ puluis cimini torrefacti in aceto infusi z origani fm p̄-
 tes equales z castorei p̄tis vni⁹ tertia interdum cōpetit eis z speciali-
 ter p̄ter consumptionē ventositatū. Et scias q̄ qñ mulier p̄gnās in-
 diget mūdificatiuis p̄ter in mūdiciā matricis z p̄tiū adiacentiū me-
 lius ē q̄ mundificatio illa fiat a quarto mense vsqz ad septimū. Et q̄
 fiat p̄ supposita a pte inferiori q̄ p̄ administrata p̄ partes superiores

De regimine ap̄propinquantiū partui

Muliere autē ap̄propinquante partui cōpetit exercitiū z balneum
 et coit⁹ z mēstrua puocātia et cetera partuz facilitātia q̄ scrip-
 ta a sapientib⁹ quasi sunt infinita. Sunt autē q̄dā partuz fa-
 cilitātia p̄prietate que est in eis sicut magnes retentus in manu sini-
 stra. Et suffumigatio cū vngula asini vel eq̄ vel cū oleo piscis saliti: z
 silr corall⁹ suspēsus in cora dextra. Et scias q̄ mulieres hui⁹ t̄pis vtūt
 pluris cū musco in facilitādo p̄tū. **A**mpli⁹ suffumigatio mirre mltū
 p̄petit: z suffumigatio cū galbano et castoreo p̄mixt⁹ cū mirra et felle

vaecino **A**mpli⁹ ad idem valet sulfur citrinum et spoliu[m] spētis et sim⁹ columbin⁹. Dec em̄ suffumigata partum facilitat et silr asa fetida et castoreum in potu sumpta facilitant partum **A**mpli⁹ sumere in potu cinamomū est bonū valde. Et siliter decoctio solioꝝ altee cum aqua et melle si sumat in potu ad idē valet. Simplicia autē partum facilitatā sunt hec: cynamomū: cassia lignea: cortex cassie fistule: mirra: aristologia rotunda: costos: sauiina: armoniacus: thus: rubea: asa: storax et castoreum: Ex his autē possunt fieri suffumigationes: pillule: electuaria et similia. **A**mplius bonū vinum et odoriferū cōpetit mulierib⁹ partui appropinquātib⁹ et subtilis dieta. **A**mpli⁹ scias q̄ lana submersa in succo rute et supposita partum facilitat. Etiam scias q̄ ciclamen aristologia: staphisagria et cucumer asininus supposita partum facilitat. Et siliter fel thaurinū. **A**mpli⁹ arthemisia cocta cū aqua calida: emplastre sup vmblicum et crura et statim fetū educit. Etiam menta bibita cum aqua mellis partum facilitat. Etiam pimpinella trita et supposita statim fetum educit. **A**mplius caueat q̄ pira nō sint in domo mulieris parturientis. Ad idē valet suffumigatio facta de cornibus et vnguibus capraz. **A**mplius vngula muli portata sub camisia partum facilitat. Multa alia sunt partum facilitantia que ad p̄sens obmittunt p̄ter breuitatem: et quia habent locum in regimine curatiuo.

De regimine Enixe

Nunc restat ponere regimen mulieris enixe vsq; ad .xxx. vel ad .xl. dies. Sciendū igit q̄ post partum imediate cōpetūt cibi subtiles boni nutrimenti et mlti et velocis digestiōis: sicut aqua carniū laudabiliū: et oua sorbilia: et vinum subtile et odoriferum: nō nimis forte: non turbidū. Vitare autē debet mulier enixa oīa ḡna fructuū et olerū frigidorum leguminū et acrumiū. Et sumope caueat a frigiditate continentis: et specialiter vsq; ad tres dies. Jaceat igitur continue in lecto coopta: cruribus t̄n paz. cooptis et eleuatis: comedat sepe et parū in vice. Non balneet vsq; ad quattuor vel quinque dies. Transactis aut quattuor aut quinque dieb; balneet bis vel ter in septimana. Et quāto magis appinquat ad .xxx. vel .xl. diē tāto pōt vti grossiori dicta et in sanitate consueta. Interdū autē fluit sanguinis multitudo imediate p̄ partum ex quo cōtingit mulierē piclitari. Quic autē accidenti obuiandū ē cum ligatiōe brachiorū dolorosa et cū appositione v̄tosarum magnarū ad mamillas siue scarificatione et cū appositione pannorum infusorū in aceto supra ventrē et suppositiōe collesiorū stipticeorū puta rosarū balaustiarū et karabe et similia. Et de illis quib⁹ inest p̄prietas in hoc fm q̄ dicit ē suspensio stercoꝝ porci in lana et suspendat in cora eius. **A**mplius enixe contingere consuevit mamillarū dolor et apostemata p̄ter magnā lactis exuberantiā

Horū autē cura ē lactatio p̄ mulierē vilē. Tale em̄ lac incōueniēs ē la-
 ctationi infantis. Et ad idē valet epithimatio mamillarū. cū aq̄ deco-
 ctiōis fabarū z orobi z coriandri. Et qz hoc ingredit̄ regimen curati-
 uū trāseo. **A**mpli⁹ scias qz linire mamillā cū cancro marino v̄l fluy-
 uiali p̄trito habet p̄letatē in lactis m̄ioratiōe. **A**mpli⁹ scias qz epi-
 thimatio mamillarū cū aq̄ decoctiōis rutē ē debis q̄ lac m̄iorat. In-
 terdū etiā p̄ partū nō m̄udificat̄ mulier: sed retinet̄ sanguis corru-
 ptus q̄ deberet euacuari z ex hoc possūt egritudines gn̄ari valde ma-
 le puta febres z apostemata z dolor matricis: z sternutatio ē tali mu-
 lieri iuuatiua. **A**mpli⁹ suffamigatio cū capitibz allecū salitoz aut
 cū vngula eq̄ aut azini valet ad idē. Et ad vltimū fiat fleubothomia
 sopbene: valet em̄ admēstrua puocāda z p̄hibet apostematis aduen-
 tū z repletiōis nocumentū. Et fleubothomia vene curuature poplicē
 est fortior in hoc. Et si p̄tingat enixā hoc tpe febricitare aqua ordei cō-
 fert ei: et si non retinet̄ mēstrua z granata dulcia: qz febres enixaz. vt
 plimū sūt ex mēstruoz retētiōe cū fit curatio cū fleubothomia sophe-
 ne fit iuuamētū cū ea. **A**mpli⁹ scias qz talibz m̄lieribz interdū inflant̄
 ventres eaz. z tunc eis cōpetit in potu dyamarte z reliq̄ dissoluentia
 ventositates. **A**mpli⁹ eis cōpetūt organū serapinū z mastix cū eq̄li-
 tate. **A**mpli⁹ interdū talibz mulieribz p̄tingit dolor matricis. Et cu-
 ra ei⁹ ē sedere i aq̄ calida decoctiōis aneti z camomille z inungere lo-
 cū matricis cū oleo violato dulci tepido. Et si forsan in loco matricis
 p̄tingat vlcera curent̄ cū vnguento alborasis z silibz vnguetis p̄ueniē-
 tibz vlceribz supra mēbra neruosa. **De sufficiat̄ de regimine enixe.**

De regimine lactantis.

Nunc restat dicere aliq̄ breuia de lactantis regimie s; añ dicem⁹
 lactantis p̄ditiōes quarū p̄m a sumit̄ ex pte etat⁹. **D**ebet em̄ ei⁹
 etas eē sanitatis z cōplemētī z ē etas iuuentutis a. xxv. āno v̄l
 q̄ xxxv. **H**oc em̄ tpe lac debet eē p̄fecti⁹ sicut z toti⁹ corpis mēbra a
 quibz lac habet exordiū. **S**cda cōditio sumit̄ ex pte habitudinīs et fi-
 gure: debz em̄ eē boni corpis z collū habere forte z pect⁹ magnū z am-
 plū: z debet eē bonozū musculoz z dure carnis: z magnaz venaruz z
 medie habitudis inter matiē z p̄guedinē. **T**ertia p̄ditio sumit̄ ex pte
 mamillarū. **O**p̄ret ei ei⁹ mamillas eē m̄gas decēt z solidas nec dñt eē
 extranee magnitudis ne clare z moles: s; dñt eē medie inter molliciē
 et duriciē. Et extreitates papillarū māmillarū nō dñt eē nimis p̄ue ne
 ifans i eaz cōpressiōe laborez. **Q**uarta p̄ditio sumit̄ ex pte morū ipsi⁹
Debet em̄ eē bonoz moz z laudabiliū q̄ tarde patiat̄ ab anic acciden-
 tibz: puta: ira: tristitia: tiorē z silibz. **D**ia em̄ corrupūt lact⁹ p̄plexionez.
Unde p̄hibendum est ne stolida lactet: malicia em̄ morum ipsius ad
 hoc perducit eam: vt infantis paruum habeat sollicitudinē z ei pa-
 rū blandiat̄. **A**mpli⁹ nō debet eē luxuriosa z ebriosa nec crapulata.

Hec enim lactis corrumpunt complexionez. Quinta conditio sumitur a substantia qualitate et quantitate lactis. Debet enim esse substantie mediocris: non nimis fluidum: nec nimis grossum et caseatum: nec diuersum partium: nec spumosum. Eius quidem substantia exprimitur: mulgendo ex eo gutta super unguem. Nam si fluat est subtile: et si non est grossum et spissum. Et scias quod lac temperate substantie habet pres caseatas: et aquas equales. Expietur igitur cum in ampula ponitur: et parum mirrhe super ipsum percussit et digito permisceat. Per hoc enim scitur aquositate ipsius et caseitatis quantitas que debet esse equalis in lacte. **A**mplius quantitas lactis debet esse sufficiens ad infantis nutritionem. **A**mplius color lactis debet contineri albedini et sapor dulcedini. Non enim in lacte debet esse amaritudo: salsedo: nec acredo: nec color viridis. **A**mplius nutrix non debet esse somnifera: nec grauis somni. Nam propter hoc multe nutrices dimiserunt infantes fame deficere: et eosdem lactando suffocauerunt obdormientes super eos. **A**mplius multum considerandum est quod lac nutricis non sit antiquum: nec nimis partui propinquum. Sic igitur duorum mensium: vel mensis cum dimidio ab hora partus. Et sit partus naturalis et masculus: et sit mulier que abortire non consuevit. **A**mplius considerandum quod nutrix sit complexionis proportionalis infanti que debet nutrire: et specialiter si infans sit infra latitudinem temperate complexionis vel prope. **E**t si infans forte colericus sit non est malum quod nutrix sit fleumatica: vel quod eius regimen sit declinans ad fleumaticum. **S**cimus enim ex supradictis quod regimen melius complexionum lapsarum debet esse per contraria et non per similia. Et si forsan lac nutricis fuerit grossum et mali odoris: melius est ut non det nisi postquam multum fuerit: et in aere moram fecerit. Et si fuerit vehemens caloris: non det aliquo modo ieiunio. **A**mplius si lac fuerit grossum: conueniens est uti subtiliaturibus: puta oximelle diuretico cum decoctione origani montani: ysopi: epithimi et similia. **A**mplius in cibis eius utatur croco: et utatur exercitio moderato. Et si forsan mulier fuerit calide complexionis: dabitur ei in potu oximel simplex cum vino subtili sive separatim. Et si forsan lac nutricis fuerit subtile quod oportet: desinat ab exercitio: et cibis utatur in grossantibus sanguinem et precipietur ei ut diu dormiat: et utatur vino dulci grosso: nisi fuerit quod prohibeat. **I**nterdum etiam contingit quod in mamillis nutricis est nimia lactis exuberantia: ex qua contingit lac in mamillis corrumpi. **H**uius autem accidenti remediatur ex usu eorum que pauci sunt nutrimenti: et ieiunio: exercitio: balneo et vigilia: et siliibus: et emplastro mamillis et pectori apposito ex cinino et aceto: aut lentibus coctis in aceto: aut fabis aut luto absoluto cum aceto: et per potum rei salse et comestione mente. Et ad idem valet muscillago: psyllium: epithimata cum aceto. **A**mplius scias quod ruta et ozimum gariofilatum epithimata: et interius sumpta lac minozant. Et similiter ex armoniaco et aceto: vel ex armoniaco et vino. Et ad idem etiam valet epithima ex radice caulium. **A**mplius fiat linimentum ex muscillagine: fenu-

greci lacca: z litargiro: z oleo rosato. Amplius scias q̄ cācer marin⁹ z
fluuiialis: cōtritus z epithimat⁹ h̄z p̄rietatē in isto: z forte interi⁹ sū
ptus. Et similē si timeam⁹ caseatiōem lactis in mamillis: liniant cū
oleo de mēta: z de viola sarracēnica: z h̄ cū mamillaz p̄plexio declinat
ad frigidū. Et si ad calidū: q̄d satis pōt tactu discerni: epithiment
mamille cū muscillaginib⁹ frigidis: z oleis frigidis: et succis frigidis
notis. Et scias q̄ acetū vini cū oleo rosaz p̄quassatū: z calefactū lini-
tū sup mamillas: ē de resoluētib⁹ caseatiōez calidā. Et ex p̄hibētib⁹ ca-
seatiōem frigidā est epithimatio cū aqua decoctōis feniculi z balsami
te: z aneti: z fenugreci: z similiū. Et s̄r epithima ex oleo de lilio et na-
sturtio z camomilla z costo: valet ad idē. Et q̄ hoc ingrediē regimen
curatiuū: trāseo. ¶ Interdū autē nutrix nō habet lac sufficiētis quāti-
tatis p̄ nutrimento infantis: cui⁹ causa pōt esse penuria nutrimenti: vel
malicia cōplexionis in toto corpe: vel mamillis calida vel frigida: vel
debilitas attractatiue mamillarū. ¶ Si penuria nutrimenti sit causa:
nutriat iure facto ex ordeo: z fursure: z legumibus. In iuribus q̄z ip̄i
us z cibis ponēde sunt radices feniculi: z semen eius: anetū: z nigella.
Quidā autē dixerūt q̄ comedere vbera ouiu⁹ z capraz cum lacte: q̄d in
eis cōtinet valde est iuuatiuū: p̄ter hoc q̄ in eis existit de similitudi-
ne: aut p̄ter p̄rietatē q̄ in eis est. ¶ Ampli⁹ scias q̄ drag. j. vermiū ter-
renoz siccoz in aqua ordei cōtinue sumpta multi s̄ diebus: valet ad
lactis multiplicatiōem. Et similiter elixatura capituz pisciū salsatoz
rum valet ad idē sepe potata: et fiat elixatura in aqua aneti. Amplius
ad idē valet butirū z sisamū: et valet decoctio raphant in vino. Amplius
mamille liniant ex stercore sturdoz cum lacte asine z oleo more
emplastri: z lac puocabiē. Etia fricare mamillas blandis manib⁹ lac
multiplicat. Et si in mamillis videat abūdare calor: nutriat ordeo et
spinargis: z simili⁹ declinatibus ad frigiditatē. Et si eis videat do-
minari frigus: sit eius nutriēs subtile ad caliditatē declinans. Et ad
h̄ cōferūt semē bauciarū: z ipemet baucie. Etia scias q̄ approximatio
vētosaz sub mamillis absq̄ scarificatiōe z m̄tra cōpressiōe augmētat
mamillaz caliditatē: z attrahit materiā lactis ad mamillas. ¶ Si
forsan velim⁹ rectificare odorē lactis: ex eo q̄ sit odoris mali: dabim⁹
in potu vinū boni odoris: z similiter nutriem⁹ cum cibis boni saporis
z delectabilis odoris. ¶ Euitare debet nutrix ea q̄ sanguinē p̄mi-
scēt mēstruū: z lactis odorē corrūpūt: z ip̄ius minuūt quātitatē. De-
bet igit euitare coitum q̄scuz potest: z ebrietatē: et satietatem nauseati-
uam: z exercitiū z balneuz imoderatū. Et similr iram: tristitiā: vigili-
am: et genera acruminū. Et vniuersalr om̄ia que sanguinē p̄turbant
z cōsumūt: z malū hūorez generant. Quō autē mamillaz magnitudo
valeat ip̄edirī: et earū magnitudo debita p̄curari: sufficiēter h̄i p̄t ex
sup̄dictis caplis: de regulis regim̄is sanitatis ex p̄te habitudinis.

De cōseruatōe matricis.

De matricis autem cōseruatōe z debita menstruorū puocatiōe: quia satis patet ex dictis supius in isto capitulo: p̄terea volo breuius pertrāsire. **S**ciendū igitur q̄ mēstrua tempa in qualitate et quātitate: z in tēpore suo currentia sc̄dm cōsuetudinem naturalē in om̄i spacio: sunt cause sanitatis mulierū: z mūdificatiōis corporis earū ab om̄i nocumēto in quātitate z qualitate: z faciunt ip̄as acquirere castitatē z paucitatē desiderij. **E**t mensura equalis menstruorū est vt menstruet mulier in omni mense vsq; ad .xxx. dies. **E**t est diligenter notandū q̄ mēstrua naturaliter fluūt in qualibet lunatiōe semel: z si fluūt plus vel minus: nō est ex toto sc̄dm naturam. **I**n quibusdā autē fluūt in prima quadra: puta in puellis: et in quibusdā in secūda: puta in iuuenibus: et in quibusdā in tertia: puta p̄uectiorib;: et quibusdā in quarta: puta senioribus. **E**t incipiūt mēstrua fluere in mulieribus cōmuniter post decimū quartū annū: quibusdā citius: quibusdā tardius: sc̄dm diuersitatem cōplexionū z habitudinū: z similiter regionū z similiū. **E**t cōmuniter durant vsq; ad quinq; gesimū annū. **E**t in quibusdā non durāt ultra tricesimū quintū: z in quibusdā solum vsq; ad q̄dragesimū quintū annū. **Q**uedam em̄ mulieres sunt ita male cōplexionate q̄ nō possunt vsq; ad quinq; gesimū annū puenire: z in talibus menstrua citius naturaliter deficere cōsueuerūt. **Q**uādo autē mēstrua alterant̄ a dispositōe propria naturali sunt causa debilitatis mulierū: z alteratiōis forme: z paucitatis cōceptionis: z multiplicatiōis abortus: z debilitatis fetus. **M**ultū igitur sollicitari debet medicus q̄ menstrua non alterent̄ a dispositiōe propria naturali. **Q**ue autē sit dispositiō menstruorū naturalis z propria: scitur ex colore z substantia eorū. **E**t diuersificant̄ sc̄dm diuersitatem cōplexionis: habitudinis regiōis: etatis z regiminis. **E**t hoc potest experiētia disci: puta videndo colorem et substantiā menstruorū diuersarū mulierum: in cōplexione: etate: habitudine: z sic de alijs. **S**z qz hoc non p̄inet ad p̄sens opus: transeo. **S**ufficit autē ad p̄sens scire q̄ si menstrua alterent̄ a dispositiōe propria naturali: siue talis alteratiō sit ex mala dispositiōe toti⁹ vel matricis sunt causa nocumētoꝝ sup̄dictoꝝ. **S**tudēdū igit̄ est q̄ sint i pp̄ria naturali dispositiōe: p̄suādo si fuerit: vl̄ reducēdo si n̄ fuerit. **Q**uōd quō fieri p̄t: sufficiēter h̄i p̄t ex sup̄dict; caplis sup̄t; ex diuersitate p̄plexiōis: etatis: z habitudinis: z ex h̄s q̄ sup̄i⁹ in h̄ caplo dicta sūt de his q̄ matricē p̄fortāt. **I**n hoc igit̄ terminet̄ regimē sanitatis appropriatū sexui femico: z per cōsequens secūda pars hui⁹ tractatus.

Tertia pars. **Caplin. i.** De regulis sumptis ex pte elemētoꝝ n̄o corpori occurrētiū ab extra.